

UiO : **Det juridiske fakultet**

Offentlig oppnevning av tilsynsperson i samværsaker

Barneloven §§ 43a jf. 43 (3)

Kandidatnummer: 730

Leveringsfrist: 25.04.2015

Antall ord: 17 330

Av Anja Karoline Lindholm Ravn

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Tema og problemstilling.....	1
1.2	Kilder.....	2
1.2.1	Rettskilder.....	2
1.2.2	Andre kilder.....	5
1.3	Videre fremstilling.....	6
1.4	Avgrensninger.....	6
2	GENERELT OM FORELDRETVISTER.....	8
2.1	Innledning.....	8
2.2	Kort om saksbehandlingen.....	8
2.3	Grunnleggende regler.....	10
2.3.1	Barnets beste.....	10
2.3.2	Barnets mening.....	11
2.4	Sakkyndiges rolle.....	12
2.5	Særlig om samværsaker.....	13
3	SAMVÆR UNDER TILSYN AV OFFENTLIG OPPNEVNT TILSYNSPERSON ETTER §§ 43A JF. 43(3).....	15
3.1	Innledning.....	15
3.2	Todelt tilsynsordning.....	15
3.3	Vilkår for oppnevning av offentlig tilsynsperson etter §§ 43a jf. 43(3).....	17
3.3.1	Særlige høve.....	17
3.3.2	Barnets behov.....	23
3.3.3	Kort om forholdet til samværsnekt.....	25
3.4	Støttet tilsyn.....	26
3.4.1	Hva er støttet tilsyn?.....	26
3.4.2	Bufetat.....	27
3.5	Beskyttet tilsyn.....	28
3.5.1	Hva er beskyttet tilsyn?.....	28
3.5.2	Barneverntjenesten.....	29
3.6	Formkrav.....	30
3.7	Begrunnelsesplikten.....	31
4	UNDERSØKELSEN.....	33
4.1	Innledning.....	33

4.2	Undersøkelsens metode	33
4.3	Resultater	34
5	GJENNOMGANG AV RETTSPRAKSIS	35
5.1	Innledning	35
5.1.1	Oppnevning av offentlig tilsynsperson etter § 43a	35
5.1.2	Andre resultater	41
6	DRØFTELSE AV RESULTATENE	44
6.1	Innledning	44
6.1.1	Samsvarer valg av tilsynsform med lovgivers intensjon?	44
6.1.2	Særlig om antall timer	48
6.1.3	Barneperspektivet	49
6.2	Avslutning	50
7	LITTERATURLISTE	51

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Avhandlingens tema er rettens adgang til å gi pålegg om offentlig tilsynsperson som vilkår for samvær i foreldretvister etter barneloven (bl.) §§ 43a jf. 43 tredje ledd.

Bl. § 43a er en ny lovbestemmelse som trådte i kraft 1. januar 2014. Den ble vedtatt som et ledd i et omfattende lovendringsarbeid som har hatt som mål å styrke barneperspektivet i foreldretvister.¹ I utgangspunktet kan retten sette vilkår for samvær i foreldretvister jf. bl. § 43 tredje ledd, første punktum. Før lovendringen var det i samme paragraf en adgang for retten til å oppnevne en offentlig tilsynsperson i «særlige høve». Nå er denne adgangen skilt ut og endret med bl. § 43a.

Samvær under tilsyn er nærvær av en tredjeperson under samværet.² En offentlig oppnevnt tilsynsperson betyr at tilsynet utføres og betales av det offentlige jf. bl. § 43a. Innføringen av bestemmelsen er ett eksempel på mange grep som er tatt med tanke på bedre beskyttelse av barn mot vold og overgrep.³ Departementet har med de siste lovendringene lagt opp til en lavere terskel for retten til å kunne nekte samvær da det også har vært økt fokus på skadevirkningene det kan ha for barnet å ha samvær med voldsutøvende forelder.⁴ Nå skal retten utrede sakene hvor det kan være aktuelt med tilsyn under samværet i større grad etter barnets behov der målet er å gi barnet enten beskyttelse eller støtte.⁵ Endringen i bl. § 43a skal også gjøre ordningen mer effektiv og oversiktlig ved å blant annet innføre formkrav og krav til begrunnelse for pålegget.⁶

Målet med avhandlingen er dels å gi en fremstilling av reglene om offentlig oppnevning av tilsynsperson i samværssaker etter bl. § 43a jf. 43 tredje ledd, og dels en fremstilling av rettspraksis på området. Jeg skal først gi en fremstilling av rettslig utgangspunkt i henhold til lov og forarbeider på området, deretter skal jeg foreta en undersøkelse av lagmannsrettsavgjørelser og se på hvilke momenter retten legger vekt på ved vurderingen av vilkårene i bl. § 43a. Til slutt skal det foretas en drøftelse basert på resultatene fra undersøkelsen.

¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 5

² Rt. 1998 s. 749

³ Prop. 85L (2012-2013) s. 5

⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 42-46

⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

1.2 Kilder

1.2.1 Rettskilder

1.2.1.1 Lovtekst

Foreldretvister er hovedsakelig regulert av Lov om barn og foreldre (Barnelova) av 1981 kapittel 5-7. Lovteksten skal etter alminnelig rettskildelære i første omgang tolkes ut fra en naturlig språklig forståelse av ordlyden.

Bl. §§ 43a jf. 43 (3) vil være det rettslige utgangspunktet for avhandlingen. Når det skal gjøres rede for det materielle innholdet i bl. § 43a er det lovteksten som vil være utgangspunktet. Bestemmelsen inneholder flere skjønsmessige vurderinger som vil kunne bli belyst gjennom bruk av andre rettskilder, for eksempel forarbeider og rettspraksis.

Grunnloven er av høyere trinnhøyde enn annen lovgivning jf. lex superior-prinsippet og går foran ved motstrid⁷ dersom man ser bort fra de internasjonale konvensjonene. I mai 2014 ble det lagt til en ny bestemmelse om barnets rettigheter i Grunnloven som innebærer en ytterligere styrking av barnets rettigheter. Det følger av grl. § 104 (2) at: *"Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn."* Grunnlovens menneskerettigheter skal etter lovendringen tolkes i lys av hvordan de internasjonale menneskerettighetskonvensjonene blir tolket.⁸

1.2.1.1.1 Forskrift

Forskrift er lovtekst⁹ men delegert til Kongen eller departementet med hjemmel i formell lov. Forskrifter er dermed underordnet den formelle loven og må vike dersom det er motstrid.¹⁰ *Forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova* ble utstedt med hjemmel i barneloven og trådte i kraft 1.januar 2014. Forskriften er sentral i fremstillingen av hva henholdsvis støttet og beskyttet tilsyn etter bl. § 43a går ut på samt begrunnelsesplikten.

⁷ Eckhoff (2001) s. 348

⁸ Tverberg (2014)

⁹ Eckhoff (2001) s. 39

¹⁰ Eckhoff (2001) s. 348

1.2.1.2 Forarbeider

Forarbeider er en rettskilde som kan brukes til å forklare formålet med loven og dens lovbestemmelser.¹¹ Forarbeidene kan si noe om hva lovgiver har ment med bestemmelsene, det vil si ”lovgivers vilje”.¹² Forarbeidene til barneloven er relevante rettskilder ved tolkningen av bl.§§ 43a jf. 43 (3).

Jeg har først og fremst brukt disse forarbeidene da disse har særlig relevans for oppgavens tema:

Ot.prp. nr. 103 (2004-2005): Om lov om endringer i barnelova mv. (Omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.) Forarbeidene er forslaget om ny bestemmelse om rettens adgang til å oppnevne offentlig tilsynsperson. De er sentrale i fremstillingen av vilkåret «særlige høve». Den offentlige tilsynsordningen trådte i kraft 1. januar 2007.

NOU 2008: 9: Med barnet i fokus - en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar bosted og samvær. En vurdering av den offentlige tilsynsordningen etter daværende bl. § 43 (3). Disse ble utgangspunktet til forslag om ny bestemmelse om offentlig oppnevning av tilsynsperson i samværssaker, bl.§ 43a.

Prop. 85L (2012-2013): Endringer i barnelova (barneperspektivet i foreldretvister). Forslag om endringer i barneloven med tanke på å styrke barneperspektivet i foreldretvister og gi barn sterkere rettsvern mot vold og overgrep. Blant annet lovbestemmelsen bl. § 43a om todelt offentlig tilsynsordning som trådte i kraft 1. januar 2014. Forarbeidene er sentrale fremstillingen av vilkårene, spesielt ”barnets behov”.

1.2.1.3 Rettspraksis

Rettspraksis har i utgangspunktet stor vekt som rettskildefaktor.¹³ Høyesterett dømmer i siste instans jf. Grl. § 88 og avgjørelser fra Høyesterett vil derfor ha langt større vekt enn avgjørelser fra underinstanser.¹⁴

¹¹ Eckhoff (2001) s. 68

¹² Eckhoff (2001) s. 71

¹³ Eckhoff (2001) s. 159

¹⁴ Eckhoff (2001) s. 159

I avhandlingens kapittel 5 skal jeg undersøke 12 lagmannsrettsavgjørelser med det formål å se hva retten legger vekt på ved vurderingen av vilkårene i bl. § 43a. Lagmannsrettsavgjørelser har betydelig mindre vekt som rettskilde enn Høyesterettsavgjørelser.¹⁵ Avgjørelser etter barneloven står også i en særstilling fordi de i stor grad er preget av skjønn i en konkret sak. Sakene skal avgjøre et barns fremtidige situasjon og det skal foretas samlet og konkret helhetsvurdering av hva som er det beste for det enkelte barn.¹⁶ Lagmannsrettsavgjørelser har uansett en viktig funksjon som empirisk materiale.¹⁷

Det er innført formkrav til oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a jf. § 43 (3) og avgjørelsen skal grunngis jf. § 43a (5). Dette gjør at rettspraksis om offentlig oppnevnt tilsynsperson er mer relevant nå enn før. Bestemmelsen er relativt ny og det finnes ingen Høyesterettsavgjørelser hvor spørsmålet om offentlig oppnevnt tilsynsperson etter § 43a har vært vurdert enda.

1.2.1.3.1 Særlig om midlertidige avgjørelser

Også midlertidige avgjørelser etter bl. § 60 vil være en del av min analyse av lagmannsrettsavgjørelser. Midlertidige avgjørelser avsies som kjennelser og er svært praktiske i saker hvor det foreligger ”særlige grunner” som gjør at saken haster, og det ikke er tid til å vente på hovedforhandling.¹⁸ Retten skal alltid realitetsbehandle en begjæring om midlertidig avgjørelse i saker der barnet blir utsatt for en risiko for vold eller overgrep jf. bl. § 60.¹⁹ Disse momentene vil ofte gjøre seg gjeldende i saker der det er snakk om oppnevning av tilsynsperson i samværssaker. Kjennelsene er derfor interessante som rettskilder i forhold til oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a.

Midlertidige avgjørelser etter bl. § 60 står i en særstilling fordi det ikke vil være tid til å utrede faktiske forholdene like grundig som ved en dom ved hovedforhandling på grunn av tidspress. Det kan derfor argumenteres for at kjennelser kan ha mindre rettskildemessig vekt enn dommer. Det er likevel interessant å se på rettens vurdering av lovens vilkår og hva som blir lagt vekt på i disse sakene ved oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a.

¹⁵ Eckhoff (2001) s. 162

¹⁶ Haugli og Bendiksen (2014) s. 34

¹⁷ Haugli og Bendiksen (2014) s. 35

¹⁸ Haugli og Bendiksen (2014) s. 164

¹⁹ Haugli og Bendiksen (2014) s. 164

1.2.1.4 Internasjonal rett

Norge har gjennom menneskerettighetslovens § 2 av 1989 (heretter mnskr.) gjort FNs Barnekonvensjon (heretter BK) til norsk rett. Loven fastsetter at inkorporerte lover alltid skal ha forrang ved kolliderende lovregler.²⁰ BK er en relevant rettskildefaktor fordi barneloven til enhver tid skal være i samsvar med denne. Det er spesielt BK art. 3, som slår fast at alle beslutninger vedrørende barnet skal være til *barnets beste*, som vil være mest sentral. Barnet har også en rett til å ha samvær med sine foreldre jf. BK art. 9 tredje ledd. Denne retten må sees i lys av barnets rett til å bli skjermet fra vold og overgrep i BK art. 19. Barnets rett til samvær vil i noen saker måtte vike for hensynet til barnets beste og beskyttelse mot vold og overgrep. Samvær med offentlig oppnevnt tilsynsperson etter bl. § 43a er godt eksempel på når denne grensegangen blir et tema.

Det samme gjelder for den europeiske menneskerettighetskonvensjonen som Norge er bundet av gjennom mnskr. § 2. Konvensjonen er aktuell i forhold til alle offentlige inngrep i familielivet og vil derfor være aktuell i forhold til oppgavens tema. EMK artikkel 8 oppstiller et krav om at alle offentlige inngrep i familielivet må være ”*nødvendig i et demokratisk samfunn*”. Dette reflekterer at tiltaket må være forholdsmessig.²¹ Oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a er et offentlig inngrep i familielivet. Det vil si at det må foretas en vurdering om offentlig tilsyn vil være et forholdsmessig inngrep i familielivet i forhold den til risikoen barnet utsettes for.

1.2.2 Andre kilder

Jeg har hatt skriftlig kontakt med Marthe Hagberg som er seniorrådgiver i Barne- Ungdoms- og Familiedirektoratet (Bufdir). Hun har bistått med tall fra Barne-, Ungdoms- og Familieetaten (Bufetat) om hvor mange pålegg med ”støttet tilsyn” og tilsyn etter gammel ordning som ble satt i verk i 2014.

²⁰ Jf. menneskerettighetsloven § 3

²¹ Haugli (2013) s. 264

1.3 Videre fremstilling

Foruten innledningen er oppgaven delt inn i fem hoveddeler:

I avhandlingens kapittel 2 vil jeg innledningsvis si noe generelt om foreldretvister og de særlige saksbehandlingsreglene som gjør seg gjeldende etter barneloven. Jeg vil også si litt om samværsretten. Dette gjøres for å plassere avhandlingens hovedtema, oppnevning av offentlig tilsynsperson, inn i den større sammenhengen i forhold til saker om fast bosted og samværsrett.

I avhandlingens kapittel 3 skal jeg gjøre rede for det materielle innholdet i bl. § 43a, herunder de generelle vilkårene for offentlig oppnevning av tilsynsperson. Det skal deretter gjøres nærmere rede for den todelte tilsynsordningen, herunder støttet og beskyttet tilsyn. Til slutt skal det gjøres rede for formkravene etter § 43a og begrunnelsesplikten. Dette gjøres for å gi en oversikt over regelverket og dermed forberede leseren på de undersøkelser som senere skal foretas i kapittel 4 og 5.

I kapittel 4 og 5 skal det foretas en undersøkelse basert på lagmannsrettsavgjørelser fra bestemmelsen om offentlig tilsynsperson trådte i kraft 1. januar 2014 og frem til 1. april 2015. I undersøkelsen skal det gjøres rede for 12 lagmannsrettsavgjørelser hvor målet er å belyse hvordan vilkårene i bl. § 43a blir vurdert i praksis.

Til slutt skal det foretas en drøftelse av resultatene i kapittel 6. Her skal jeg se på og drøfte de særlige problemstillinger som gjør seg gjeldende etter undersøkelsen i kapittel 4 og 5, om valg av tilsynsform i praksis samsvarer med lovgivers intensjoner, antall timer, og i hvilken grad retten tar hensyn til barneperspektivet.

1.4 Avgrensninger

Før den videre fremstillingen finner jeg det nødvendig å foreta noen avgrensninger.

Målet med oppgaven er å gi en fremstilling de materielle vilkårene for oppnevning av offentlig tilsynsperson under samvær etter bl. §§ 43a jf. 43 (3). Det er her på sin plass å nevne at samvær også kan avtales eller fastsettes av retten med andre vilkår, for eksempel privat tilsyn etter bl. § 43 (3). Offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a kan bare oppnevnes av retten etter § 43a (5) og er dekket av det offentlige jf. § 43a (6), mens en privat tilsynsperson kan avtales

særskilt og må dekkes privat.²² En tilsynsordning kan etableres om en offentlig instans frivillig går med på dette, men dette må likevel må dekkes privat.²³ Da oppgaven omhandler den offentlige tilsynsordningen etter bl. § 43a vil det være nødvendig å foreta en avgrensning mot andre former vilkår for samværet etter bl. § 43 (3).

Det avgrenses også mot saksbehandlingsreglene som gjelder ved oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a da oppgavens omfang begrenser en inngående redegjørelse for disse. Det gjøres rede for formkrav og begrunnelsesplikten da dette har sammenheng med de undersøkelser som skal foretas i kapittel 4 og 5.

²² Prop. 85L (2012-2013) s. 46

²³ Backer (2011) s. 402

2 Generelt om foreldretvister

2.1 Innledning

Uttrykket «foreldretvister» er nytt og kom med endringene i barneloven per 1. januar 2014. Det erstatter det tidligere uttrykket «barnefordelingssaker» som er saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær. Innholdet i begrepet er det samme, men det er ment å markere foreldrenes eierskap til konflikten og at barnet skal holdes utenfor konflikten. Det markerer også at barn ikke er noe som er til «fordeling».²⁴

I følge Statistisk Sentralbyrå opplevde ca. 9000 barn under 18 år at foreldrene skilte seg og ca. 11 900 barn at foreldrene separerte seg i 2013. I tillegg må barn av samboere tas med i statistikken. Dette betyr at i langt over 21 000 barn opplevde et samlivsbrudd mellom sine foreldre.²⁵ Per 1. januar 2014 var det ca. 1,1 millioner barn under 18 år hvorav 25 % av disse bodde med bare en forelder.²⁶

Lovens utgangspunkt er at foreldrene står fritt til å avtale hvor barnet skal bo og hvor mye samvær den andre forelderens skal ha, dersom de er enige om dette. Rundt 90% av spørsmålene om fast bosted og samvær blir løst utenfor domstolsapparatet.²⁷ Kommer ikke foreldrene til en enighet kan hver av dem reise sak for retten for å avgjøre disse spørsmålene. Det ble i følge Domstolsadministrasjonen reist 2721 saker etter barneloven i tingrettene i landet i 2014. Tallene har holdt seg jevnt de siste årene med en liten oppgang fra 2013.²⁸

2.2 Kort om saksbehandlingen

Foreldretvister er sivile saker for domstolene men saker etter barneloven skiller seg fra andre sivile saker på forskjellige måter. I utgangspunktet reguleres sivile saker for domstolene av Lov av 17. juni 2005 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) og Lov av 13. august 1915 om domstolene (domstolloven), men i saker etter barneloven går barnelovens regler foran dersom disse kolliderer med tvisteloven og domstolloven jf. bl. § 59 (3).

I foreldretvister er det foreldrene som er parter, men også andre enn foreldrene kan reise sak dersom en eller begge foreldrene er døde jf. bl. § 56. I foreldretvister må partene endre fokus,

²⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 5

²⁵ Statistisk sentralbyrå (2015)

²⁶ Statistisk sentralbyrå (2015)

²⁷ Haugli og Bendiksen (2014) s. 63

²⁸ Domstolsadministrasjonen (2015)

temaet er ikke hva som er det beste for partene men hovedfokuset ligger på hva som er den beste løsningen for barnet. Det skal ved alle avgjørelser om barn legges vekt på hva som er til barnets beste jf. § bl. 48.

Loven bygger imidlertid på det syn at det i de fleste saker er best for barnet at foreldrene kommer til en enighet.²⁹ Prosessen må dermed gjennomføres med tanke på dette, og reglene er utformet deretter. For det første må foreldre med felles barn under 16 år møtes til mekling før sak kan reises for domstolene jf. bl. § 51 og ekteskapsloven § 61. Dersom de ikke oppnår enighet kan det reises sak for domstolen. I disse sakene er hovedregelen at advokater og dommere skal vurdere muligheten for å oppnå enighet mellom partene.³⁰ Tall fra Nord-Troms tingrett i 2011 viser at ca. 75-90 % av alle sakene ble forlikt, og det var antatt 80 % av disse sakene var løst i direkte forbindelse med meklingsmøtene.³¹ Det er derfor grunn til å anta at mange pålegg etter bl. § 43a blir gitt på dette stadiet.

Når saken kommer for retten er ikke dommerne bundet av partenes påstander og har dermed fri råderett over saken jf. tvisteloven § 11-4. Retten kan imidlertid bare avgjøre de krav som er reist i saken, men de kan gå utover partenes påstandsgrunnlag. Dette i motsetning til andre sivile saker hvor dommeren er bundet av partenes påstander jf. tvisteloven § 11-1. Avgjørelsen skal alltid være til «barnets beste» jf. bl. § 48. Det vil si at selv om ikke partene har anført at samvær skal være med offentlig tilsyn etter bl. § 43a, kan retten likevel pålegge dette dersom den etter en skjønnsmessig vurdering finner dette nødvendig på grunn av barnets beste.

I mange saker kan dommerne la seg bistå av sakkyndige jf. bl. § 61. Dette kommer jeg tilbake til. I særlige tilfeller kan retten oppnevne en advokat eller annen representant for barnet for å styrke barnets rettigheter jf. bl. § 61 (1) nr. 5. Dette dekkes av det offentlige jf. § 61 (2).

Foreldretvister for domstolene kan avgjøres enten ved dom, kjennelse etter bl. § 60, eller rettsforlik jf. bl. § 61 (1).

²⁹ Haugli og Bendiksen (2014) s. 161

³⁰ Barneloven §§ 49 og 59 (2)

³¹ Haugli og Bendiksen (2014) s. 162, med videre henvisninger.

2.3 Grunnleggende regler

2.3.1 Barnets beste

Hensynet til barnet skal være overordnet i all lovgivning og alle offentlige avgjørelser der barn er involvert jf. BK art. 3 og grl. § 104 (2). Hensynet til barnets beste er i tillegg nevnt i en rekke lovbestemmelser innenfor ulike rettsområder, for eksempel i barneloven og utlendingsloven.

I foreldretvister følger det av barneloven § 48 (1) at: *”Avgjerder om foreldreansvar, om kvar barnet skal bu fast og om samvær, og handsaminga av slike saker, skal først og fremst rette seg etter det som er best for barnet.”*

Etter ordlyden *”først og fremst”* må det utledes at barnets beste skal være hovedhensynet, men at andre hensyn også kan være relevante.³² Ordlyden *”barnets beste”* gir ellers få holdpunkter. Etter bl. § 48 (2) skal det ved avgjørelsen *”takast omsyn til at barnet ikkje må bli utsett for vald eller på anna vis bli handsama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare.”* Denne bestemmelsen ble lagt til ved lovendringen i 2006 og var ment å sikre at barn som opplever vold og overgrep trygges ytterligere og at skadevirkningene av dette blir tatt tilstrekkelig på alvor.³³

Hvilke andre momenter som inngår i barnets beste-vurderingen er ikke lett å lede ut fra loven. Det er en tilsynelatende enkel vurdering, men et stort og vanskelig tema i praksis.³⁴ Hva som er barnets beste beror på en konkret og individuell vurdering i hver enkelt sak.³⁵ Rettspraksis og juridisk teori har lagt noen føringer på hva som er barnets beste i foreldretvister. Sentrale momenter i foreldretvister er risiko ved miljøskifte, best samlet foreldrekontakt, barnets tilknytning, foreldrenes egenskaper som omsorgsperson, at barnet blir skånet mot konflikt og barnets mening.³⁶ Ulempen med en slik åpen vurdering er at det mangler forutberegnelighet for barnet og foreldrene når en sak går til domstolen.³⁷

Hensynet til barnets beste styrkes ytterligere hvert år. Et bevis på dette er grunnlovfesting av barnets rettigheter i grl. § 104. Den 29. januar 2015 traff Høyesterett en avgjørelse som satt

³² Haugli og Bendiksen (2014) s. 113

³³ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 56

³⁴ Smith og Lødrup (2006) s. 138-139

³⁵ Sandberg (2012) s. 65

³⁶ Sandberg (2012) s. 63

³⁷ Sandberg (2012) s. 56

til side et vedtak fra UNE.³⁸ Saken gjaldt et vedtak om utvisning av en kenyansk mor som gjorde at hennes barn enten måtte bli med henne ut av landet, eller måtte bli igjen i Norge under barnevernets omsorg. Det faktum at det var barnets beste å la moren få bli i Norge var ikke avgjørende for UNE, men Høyesterett kom frem til at moren fikk bli.

Det ble uttalt at: “Ved avveiningen mot andre interesser *skal* hensynet til barnets beste ha *stor vekt* – det er ikke bare ett av flere momenter i en helhetsvurdering: Barnets interesser skal danne utgangspunktet, løftes spesielt frem og stå i forgrunnen.”³⁹

Vibeke Blaker Strand, førsteamanuensis i rettsvitenskap skrev i en artikkel den 20. februar 2015 i Morgenbladet at: *”Metoden Høyesterett bruker i saken vil, slik jeg ser det, ha overføringsverdi til en rekke andre saker der barnets beste er tema. Sammenhengen mellom Grunnloven og Barnekonvensjonen gjør at det i alle slike saker må foretas en selvstendig vurdering av barnets situasjon, som motstående interesser – i neste omgang – må vurderes opp mot. På denne måten sikrer man at barnets interesser ikke blir kamuflert som del av andre vurderingstemaer, men at barnets interesser danner utgangspunktet, løftes spesielt frem og står i forgrunnen.”*⁴⁰

En slik forståelse vil si at metoden kan brukes i for eksempel saker om tilsyn etter bl. § 43a der hensynet til barnets beste kommer inn i en vurdering i forhold til retten til familie og privatliv etter EMK artikkel 8.

2.3.2 Barnets mening

Etter Grl. § 104 første ledd og BK art. 12 skal man i saker om barn tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet. Det vil si at barnets egen mening skal legges vekt på i vurderingen av barnets beste etter barneloven.

Det følger av bl. § 31 at barnet har rett til å bli hørt før det blir tatt avgjørelser om personlige forhold for barnet. Etter ordlyden skal barnet gis anledning til å bli hørt i alle saker som angår det, ikke bare i saker om fast bosted og samvær.

Hvor mye vekt barnets mening skal få beror på barnets alder og modenhet jf. § 31 (1), 2 pkt. Det er naturlig at eldre barns meninger skal tillegges større vekt enn yngre barns meninger da

³⁸ Rt. 2015 s. 93

³⁹ Dommens premiss 65

⁴⁰ Strand (2015)

eldre barn som regel forstår mer av situasjonen enn yngre, men alder er ikke den eneste faktoren.

Etter BK art.12 og bl. § 31 (2) skal alle barn som er fylt syv år ha en rett til å bli hørt. Med lovendringen i 2014 ble det tilføyd en setning om at også barn under syv år som er i stand til å danne seg egne synspunkter kan høres i saker om foreldreansvar, fast bosted og samvær⁴¹ Dette ville bidra til en bedre oppfyllelse av Norges forpliktelser i forhold til Barnekonvensjonens artikkel 12.⁴² Det må da foretas en skjønnsmessig vurdering av barnets modenhet i forhold til dets alder jf. § 31 (2), 2. pkt. For eksempel kan en femåring være mer moden enn en annen femåring og vil i større grad kunne være i stand til å danne seg reflekterte meninger.

Når barnet har fylt 12 skal det legges ”stor vekt” på barnets mening jf. § 31 (2), 3. pkt.

2.4 Sakkyndiges rolle

Foreldretvister inneholder både et juridisk aspekt og et psykologisk aspekt. Jus og psykologi må sees i sammenheng for at resultatet skal bli det beste for barnet.⁴³ Allerede på et tidlig stadium i saken kan retten bistås av sakkyndige også for å bidra til avtaleløsninger for eksempel i saksforberedende møter jf. bl. § 61 (1) nr. 1. Ved hovedforhandling skal det ”der det trengst” oppnevnes en sakkyndig som skal drøfte ett eller flere av spørsmålene saken reiser. jf. § 61 (1) nr. 3.

I der det er ”påstander om vold, overgrep, rus eller psykisk lidelse og saken ikke er tilstrekkelig opplyst på annen måte” skal det alltid oppnevnes sakkyndig jf. § 61 (1) nr. 3, 2. pkt. Dette ble også lagt til ved lovendringene som trådte i kraft 1. januar 2014 som var enda et tiltak for å styrke barns rettigheter og vern mot vold og overgrep.⁴⁴ Dette har betydning for oppgavens tema da dette fører til at sakkyndige som regel skal vurdere spørsmålet om oppnevning av offentlig tilsynsperson etter § 43a.

I foreldretvistene kan retten spørre om en vurdering fra den sakkyndige angående spørsmålet. Mandatet kan for eksempel gå ut på å gi en uttalelse om hvem av foreldrene som bør ha fast bosted eller samværsrett.⁴⁵ Det kan være nyttig for retten å ha sakkyndige vurderinger, men

⁴¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 36

⁴² Prop. 85L (2012-2013) s. 37

⁴³ Haugli og Nordhelle (2014) s. 90

⁴⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 60

⁴⁵ Haugli og Nordhelle (2014) s. 97

det er ikke alltid de sakkyndige uttalelsene er avgjørende. Noen ganger vurderer retten bevismateriale annerledes enn de sakkyndige.⁴⁶

Et problem med sakkyndige vurderinger vil være at det i mange tilfeller oppleves som en rollekonflikt mellom sakkyndig og dommer, og dette har vært gjenstand for stadig debatt.⁴⁷ For det første utøver dommeren juridisk skjønn, mens sakkyndig utøver sitt faglige skjønn. En dommer og en psykolog kan legge noe ulikt i hva som er ”barnets beste” fordi begrepet i foreldretvister et juridisk begrep hvor den juridiske innholdet er interessant.⁴⁸ Selv om retten ikke har noen plikt til å følge den sakkyndiges råd gjøres det likevel i de mange saker. En undersøkelse av 100 dommer foretatt av i en masteroppgave fra Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo fra 2009 viste at det i kun ca. 9 % av tilfellene ikke var samsvar mellom den sakkyndiges vurdering og rettens dom. Dette var en indikasjon på at domstolen følger den sakkyndiges råd i flesteparten av tilfellene.⁴⁹

2.5 Særlig om samværsaker

Barneloven kapittel 6 fastsetter rettsstillingen for en forelder som ikke bor fast sammen med barnet.⁵⁰ Med samværsrett menes det ”*en rett for barnet og den av foreldrene som ikke bor sammen med barnet, til å være sammen i et nærmere bestemt omfang.*”⁵¹

Formålet med samvær er først og fremst å opprettholde kontakten mellom barn og forelder som ikke bor fast sammen med barnet.⁵²

Retten til samvær gjelder for både barnet og foreldrene. Det er et grunnleggende prinsipp i barneloven at barnet skal ha rett til samvær med begge sine foreldre selv om de lever hver for seg jf. bl. § 42 og det følger av BK art. 9 (2) at barnet har en rett til å opprettholde personlige forbindelser og direkte kontakt med foreldrene sine regelmessig. Forelderen som ikke bor fast med barnet har også en lovbestemt rettighet til samvær med barnet etter bl. § 43 (1). EMK art. 8 gir barn og foreldre en lovbeskyttet rett til familieliv og vern mot inngrep i den private sfære fra offentlige myndigheter. Det er kun i tilfeller der samvær ikke vil være til «barnets beste» jf. bl. § 48 at det vil være aktuelt å nekte samvær.

⁴⁶ Haugli og Bendiksen (2014) s. 115

⁴⁷ Haugli og Bendiksen (2014) s. 115

⁴⁸ Haugli (2002) s. 325

⁴⁹ Ødegaard (2009) s. 63

⁵⁰ Backer (2011) s. 380

⁵¹ Definisjon fra Haugli og Bendiksen (2014) s. 65

⁵² Haugli og Bendiksen (2014) s. 144

Hvis foreldrene er uenige om samværsspørsmålet er det opp til rettens skjønn å fastsette hvor mye samvær det skal være i den enkelte sak. Omfanget av samværet vil bero på flere faktorer, men først og fremst skal det tas hensyn til hva som ”er til det beste for barnet” jf. bl. § 43 annet ledd, 1. punktum jf. § 48 samt legge vekt på barnets mening etter bl. § 31.

Videre oppstiller bl. § 43 (2) momenter retten skal legge vekt på ved avgjørelsen. Det skal tas hensyn til best mulig samlet foreldrekontakt, barnets alder, barnets tilknytning til nærmiljøet og reiseavstanden mellom barnet og forelderen. Jeg går ikke nærmere inn på disse momentene i avhandlingen da det ikke er relevant for oppgavens tema.

Det kan også settes vilkår for samværet dersom dette er til barnets beste etter bl. § 43 (3). Blant dem er oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a.

3 Samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson etter §§ 43a jf. 43(3)

3.1 Innledning

I dette kapitlet gis en oversikt over innholdet i bl. §§ 43a jf. 43 (3). Først gjøres det kort rede for tilsynsordningen slik den har blitt etter endringen i 2014. Deretter gjøres det rede for de materielle vilkårene for oppnevning av offentlig tilsynsperson som følger av bl. § 43a som gjelder generelt for begge tilsynsordningene. Dette innebærer hva som skal til for at retten kan oppnevne en offentlig tilsynsperson etter loven. Videre gjøres det nærmere rede for de to ulike tilsynsformene, henholdsvis støttet og beskyttet tilsyn. Til slutt gis en fremstilling av formkravene og begrunnelsesplikten etter § 43a (5) som gjelder for begge tilsynsformene.

Fremstillingen har som formål å forberede leseren på undersøkelsen og drøftelsen som foretas i kapittel 4, 5 og 6.

3.2 Todelt tilsynsordning

Barneloven § 43a trådte i kraft den 1. januar 2014 som en revidert bestemmelse om rettens adgang til å oppnevne offentlig tilsynsperson. Denne adgangen var tidligere regulert i bl. § 43 (3), men er nå skilt ut i en egen paragraf.

Da barneloven kom i 1981 fantes det ingen lovbestemmelse som regulerte samvær med tilsyn. I praksis viste det seg at en nøytral tredjeperson ble brukt i samværssituasjoner. I 1998 fikk retten hjemmel til ”å sette vilkår for samværsretten.” Dette var i følge forarbeidene en kodifisering av etablert praksis.⁵³

Det fantes ingen hjemmel for oppnevning av offentlig tilsynsperson før 1. januar 2007. Da var adgangen ment å være snever.⁵⁴ Den offentlige tilsynsordningen ble imidlertid brukt i mye større grad enn først antydte. Oppnevning av offentlig tilsynsperson hadde blitt benyttet i 50-60 saker i løpet av de første ni månedene etter at bestemmelsen ble vedtatt i følge tall fra Barne- og Likestillingsdepartementet.⁵⁵ Det var tydelig et behov for en slik ordning.

⁵³ Ot.prp. nr. 56 (1996-1997) s. 66

⁵⁴ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 32

⁵⁵ NOU 2008: 9 s. 64

Bl. § 43a trådte i kraft 1. januar 2014 og er en videreføring av den offentlige tilsynsordningen som ble innført i 2007.

Bestemmelsens første ledd lyder i dag:

§ 43a: ”Dersom tilsyn blir sett som vilkår for samværet, kan retten i særlege høve og der om-synet til barnet sine behov talar for det, påleggje kommunal barnevernsteneste eller departe-mentet å oppnemne ein person som skal føre tilsyn under samvær. Retten kan gje pålegg om beskytta tilsyn eller støtta tilsyn.”

Hovedformålet med en ordning om offentlig tilsyn, uansett nivå, vil alltid være å sikre barnet en minimumskontakt med sin forelder. Dette for at barnet skal ha kjennskap til sine foreldre, men også dets mulighet til å realitetsorientere seg.⁵⁶

Retten kan gi pålegg om enten beskyttet tilsyn eller støttet tilsyn jf. § 43 (1), 2. pkt. En ordning med offentlig tilsynsperson under samvær kan ha ulike formål og det var derfor behov for en todeling.⁵⁷ Grovt sett vil det at tilsynet er ”beskyttet” si at tilsynspersonen overvåker hele samværet for å beskytte barnet mot risiko for vold, overgrep eller annen ubehagelig adferd.⁵⁸ At tilsynet er ”støttet” vil si at tilsynspersonen skal være der under hele eller deler av samværet for å veilede eller gi støtte til barnet eller forelderen underveis i samværet. Her er mer fleksible løsninger mulig.⁵⁹

Det følger av forarbeidene at det er formålet med tilsynet som bestemmer hva slags ordning som skal velges.⁶⁰ Ved innføringen av en todelt tilsynsordning vil domstolen måtte ta stilling til hvilken av de to tilsynsformene som skal velges ut fra hva som er formålet med samværet, og står ikke fritt til å tolke hvordan den offentlige tilsynsordningen skal fungere.⁶¹

Nærmere regler for oppnevning av offentlig tilsynsperson er regulert i ”*Forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova*” og trådte i kraft samtidig som den nye tilsynsordningen i 2014. Reglene regulerer hvordan rettens oppnevning skal skje, de to ulike tilsynsformene samt hvordan tilsynet faktisk skal utøves. Formålet er å sikre at samvær med tilsyn vil være til

⁵⁶ Haugli (2013) s. 262

⁵⁷ Høringsnotat (2013) s. 6

⁵⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

⁵⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

⁶⁰ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

⁶¹ Høringsnotat (2013) s. 6

barnets beste, at det oppnevnes en forsvarlig tilsynsperson og at dette samværet utføres på en trygg måte jf. forskriftens § 1.

3.3 Vilkår for oppnevning av offentlig tilsynsperson etter §§ 43a jf. 43(3)

Det er viktig å huske på at samvær med offentlig oppnevnt tilsynsperson kan sees på som både som et gode og som en byrde.⁶² Det kan være et gode at barnet og forelderen kan opprettholde kontakt med hverandre i tilfeller der samvær ellers skulle ha vært nektet. På den annen side vil det kunne, som regel for forelderen, oppfattes som en byrde da pålegg om tilsyn under samvær representerer et inngrep i retten til privat- og familieliv etter EMK artikkel 8.

3.3.1 Særlige høve

Vilkåret for å oppnevne offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a jf. § 43 (3) er at det foreligger «særlige høve», jf. første punktum.

Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden er det mulig og si at retten skal oppnevne offentlig tilsynsperson i saker som skiller seg tydelig fra andre foreldretvister og at adgangen skal være snever. Det må foreligge et behov for beskyttelse av barnet under samværet som tilsyn etter § 43 (3) ikke vil dekke.

Vilkåret ”særlige høve” i § 43a er kommentert i Prop. 85L (2012-2013) og det er uttalt at det skal være videreføring av ”særlige høve” i den gamle § 43 (3).⁶³ Det må derfor antas at vilkåret har materielt sett samme innhold som før. Vilkåret ”særlige høve” ble videreført fordi ordlyden representerer at det skal en del til før det offentlige kan gripe inn ovenfor barn og foreldre.⁶⁴

Etter de eldre forarbeidene skal adgangen til oppnevning av offentlig tilsynsperson være snever⁶⁵ og bare brukes i unntakstilfeller med et begrenset samvær av kort varighet.⁶⁶ Det ble her uttalt at:

”Bestemmelsen tar sikte på situasjoner hvor det anses som positivt for barnet å kunne ha et visst samvær, men hvor dette ikke kan skje uten tilsyn for å føre kontroll med at barnet ikke

⁶² Høringsnotat (2013) s. 21

⁶³ Prop. 85L (2012-2013) s. 48

⁶⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 50

⁶⁵ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 55

⁶⁶ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 32

*lider overlast. En slik form for tilsyn er begrenset til særlige tilfeller og situasjoner hvor det kun er aktuelt med sterkt begrenset samvær.*⁶⁷

Det er først og fremst opp til rettens skjønn å avgjøre hva som er ”særlige høve” i den konkrete saken. Forarbeidene legger noen føringer på hva slags momenter det kan legges vekt på i en vurdering om offentlig oppnevning av tilsynsperson. Nedenfor skal det gjøres rede for noen av disse, samt momenter det ikke kan legges vekt på i vurderingen. Listen er ikke uttømmende.

Ofte er det ikke bare ett av momentene som gjør seg gjeldende i en foreldrekonflikt. Mange av momentene henger nøye sammen, hvor det ene kan føre med seg det andre.

3.3.1.1 Vold og overgrep

I følge forarbeidene vil ”særlige høve” foreligge i saker hvor det først og fremst har vært problematikk knyttet til vold, overgrep og behov for beskyttelse fra dette.⁶⁸ Det vil si at dersom et barn har vært utsatt for eller har vært vitne til vold og/eller overgrep vil dette i de fleste tilfeller utgjøre et ”særlig høve”.

Det foreligger noe ulike definisjoner på hva ”overgrep” og ”vold” innebærer. En snever definisjon vil kunne utelukke for eksempel psykisk vold, men en for vid definisjon vil kunne fremheve alle former for krenkelser og begrepet kan bli for utvannet. I forarbeidene til barneloven fra 2006 er imidlertid ”overgrep” definert som fysisk vold, psykisk vold, seksuelle overgrep og barn som har vært vitne til vold.⁶⁹

De senere årene har det vært økt fokus på hvordan samvær med voldelig forelder kan påvirke barns fungering. Spesielt har det også vært fokus på barn som blir utsatt for vold og barn som har vært vitne til vold.⁷⁰ Det har vist seg at disse barna i stor grad har sammenfallende skadevirkninger i forhold til sin utvikling både på kort og lang sikt.⁷¹ Forskning viser at vold i eget hjem representerer svekkelse eller tap av trygghetspersoner som er noe at det mest traumatiserende et lite barn kan oppleve.⁷² Dersom det foreligger påstander om vold og seksuelle overgrep er det derfor viktig at retten belyser dette grundig ved vurderingen vilkårene i bl. § 43a.

⁶⁷ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 55

⁶⁸ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 55

⁶⁹ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 21-22

⁷⁰ BLD (2008): Informasjonshefte Q-1144 s. 5

⁷¹ BLD (2008): Informasjonshefte Q-1144 s. 11

⁷² BLD (2008): Informasjonshefte Q-1144 s. 12

Domstolen må skaffe seg et helhetlig bilde av barnets omsorgssituasjon og foreldrenes omsorgsevner.⁷³

Hvis retten etter en bevisvurdering kommer frem til at overgrep eller vold har skjedd vil dette kunne tilsi at samvær skal nektes helt dersom det er fare for gjentakelse eller at barnet blir re-traumatisert under samværene, selv om vold eller overgrep kunne vært avverget med tilsyn.⁷⁴

Om samvær ved mistanke om vold og overgrep er hensiktsmessig beror på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle. I Rt. 1995 s. 1152 var far var mistenkt for seksuelle overgrep mot sin datter, og spørsmålet var om samværet skulle være med tilsyn. Saken var en anke over saksbehandlingen. Det ble i kjennelsen uttalt at: *”Avgjørelsen må under enhver omstendighet bero på et konkret skjønn, er man på den ene side må ta hensyn til datterens rett til samvær med begge sine foreldre, og på den annen side til at hun ikke bør utsettes for noen urimelig risiko.”*⁷⁵ En slik risikovurdering kan også legges til grunn i saker etter bl. § 43a, men lovgiver har med de nye lovendringene lagt opp til en lavere terskel for retten til å nekte samvær i slike tilfeller.⁷⁶ Dette gjøres det nærmere rede for senere.

3.3.1.2 Rus

Et annet ”særlig høve” kan være dersom en av foreldrene har problemer med rus.⁷⁷ Med rusproblemer menes det først og fremst narkotika- og alkoholmisbruk.

Rus i hjemmet har nær sammenheng med omsorgssvikt og overgrep. Forskning viser at barn som vokser opp med foreldre som er rusmisbrukere særlig er utsatt for overgrep og omsorgssvikt.⁷⁸ I følge beregninger fra Folkehelseinstituttet i 2011 ble anslått at i underkant av 100 000 barn i Norge til enhver tid lever under en eller begge av foreldrenes alkoholmisbruk. Tallet må antas å være det doble dersom det er snakk om ”risikabelt forbruk”.⁷⁹ Tallene blir større dersom vi også tar med barn som lever under narkotikamisbruk. Det er grunn til å tro at få av de barna som lever med foreldrenes rusmisbruk får hjelp.⁸⁰

⁷³ Prop. 85L (2012-2013) s. 44

⁷⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 43

⁷⁵ Se kjennelsen s. 1154-1155

⁷⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

⁷⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

⁷⁸ Sandberg (2012) s. 322

⁷⁹ Folkehelseinstituttet (2011) s. 17

⁸⁰ Sandberg (2012) s. 322

Funksjon som ruskontroll alene kan likevel ikke være et hensyn for å ilegge offentlig tilsyn.⁸¹ Det er en vurdering av foreldrenes omsorgsevne som er det sentrale her.

3.3.1.3 *Psykisk sykdom*

I tilfeller der samværsforelder har psykiske problemer så kan det være aktuelt å sette offentlig tilsyn som vilkår for samværet.⁸² Psykiske problemer og psykisk sykdom vil etter bl. § 43a først og fremst gjelde situasjoner der samværsforelder har personlighetsforstyrrelser.⁸³ Også andre psykiske lidelser omfattes, det avgjørende er om det den psykiske lidelsen påvirker foreldrefunksjonene.⁸⁴

I likhet med barn som vokser opp med rusproblemer er det også stor risiko for at barn som vokser opp med foreldre med psykiske problemer blir utsatt for overgrep eller omsorgssvikt.⁸⁵ En tilsynsperson kan være tilstede for å hindre dette eller beskytte barnet mot skadelig adferd.

3.3.1.4 *Høyt konfliktnivå*

Noe som kjennetegner saker etter barneloven er at konfliktnivået mellom foreldrene ofte er svært høyt. Foreldretvister kan være svært opprivende for de involverte og sterke følelser står på spill, og dette kan føre til store og vanskelige konflikter mellom foreldrene. I noen tilfeller er konfliktnivået så høyt at dette går ut over foreldrefunksjonene og barnets beste.⁸⁶ I slike tilfeller vil dette kunne utgjøre et ”særlige høve”. Da kan for eksempel samværet være vanskelig å gjennomføre uten at barnet for eksempel blir dratt inn i konflikten. En tilsynsperson kan være tilstede og beskytte barnet mot dette i overleveringssituasjoner, eller ved å hindre at temaer som skaper uro for barnet blir tatt opp under samvær.⁸⁷

Man kan tenke seg at høyt konfliktnivå ofte har sammenheng med andre problemer som nevnt ovenfor og at problemene vil forsterke hverandre. Dette kan for eksempel være tilfelle der bostedsforelder mistenker den andre forelder for å ha begått seksuelle overgrep eller vært voldelig mot barnet. Da kan dette føre til et høyt konfliktnivå der den ene forelder nekter å samarbeide med den andre.

⁸¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

⁸² Prop. 85L (2012-2013) s. 52

⁸³ Prop. 85L (2012-2013) s. 7

⁸⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 7

⁸⁵ Sandberg (2012) s. 322

⁸⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

⁸⁷ Haugli (2013) s. 265

3.3.1.5 Kontaktetablering

Også i mindre alvorlige tilfeller kan det foreligge ”særlige høve” for eksempel dersom retten finner det aktuelt med støtte og veiledning til barnet eller samværsforelderen gjennom såkalt støttet tilsyn. Et eksempel på dette er i kontaktetableringssituasjoner mellom barnet og samværsforelderen der de for eksempel ikke har møtt hverandre før eller ikke har hatt samvær på en lang stund.⁸⁸

3.3.1.6 Trygghet til bostedsforelder

Det følger av forarbeidene at det også kan oppnevnes offentlig tilsynsperson der det kan være nødvendig å gi trygghet til bostedsforelderen.⁸⁹ Sterk frykt og vegring fra bostedsforelder kan noen ganger være et selvstendig hensyn ved oppnevning av tilsynsperson.⁹⁰ Det avgjørende her må være at det går utover bostedsforelderens omsorgskompetanse.

Høyesterett⁹¹ la til grunn dette som et moment det kan legges avgjørende vekt på også dersom det er snakk om å nekte samvær, selv om de tidligere hadde uttalt at dette momentet alene ikke var nok til å nekte samvær.⁹² Rettsoppfatningen på dette området har dermed endret seg den siste tiden og det kan synes som at lovgiver legger opp til en lavere terskel for bruk av dette argumentet. Dersom tilsyn blir satt som vilkår for samvær vil dette kunne gjøre situasjonen lettere for bostedsforelder som dermed kan gi bedre omsorg til barnet. Her må det vurderes hva slags tiltak som er hensiktsmessig for å oppnå formålet med tilsynet. Dersom tilsynet skal virke betryggende kan det være viktig at det er en person som barnet eller den voksne føler seg trygg på.⁹³ På den annen side er det viktig at ikke hensynet til foreldrene kommer i forgrunnen ved vurderingen om det skal oppnevnes offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a, men at det er barnets beste det legges avgjørende vekt på.⁹⁴

Det er for øvrig uttalt i forarbeidene at det skal vises varsomhet med å fastsette samvær med offentlig tilsyn der bostedsforeldren lever på sperret adresse eller fiktiv identitet.⁹⁵ I mange

⁸⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

⁸⁹ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 55

⁹⁰ Haugli (2013) s. 265

⁹¹ Rt. 2007 s. 967

⁹² Rt. 1996 s. 888

⁹³ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 55

⁹⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 55

⁹⁵ Ot.prp. nr. 103. (2004-2005) s. 32

tilfeller vil ikke en tilsynet gi sikkerhet for at oppholdssted eller identitet blir avslørt. I slike tilfeller bør det ikke fastsettes samvær, heller ikke under offentlig tilsyn.⁹⁶

3.3.1.7 Ikke relevante hensyn

Tilsyn skal ikke ilegges som en nødløsning, for eksempel i tilfeller der samvær burde ha vært nektet i stedet, men retten setter vilkår om tilsyn.⁹⁷ Det skal heller ikke fastsettes tilsyn i situasjoner der samværet burde være uten tilsyn eller privat tilsyn, men retten vil være på den sikre siden og fastsette samvær med offentlig tilsynsperson etter § 43a jf. EMK artikkel 8 som regulerer et forholdsmessighetsprinsipp mellom inngrepet og risikoen.⁹⁸

Funksjon som ruskontroll og lignende er heller ikke noen grunn til å fastsette samvær med tilsyn etter forarbeidene.⁹⁹ En tilsynsperson skal ikke oppnevnes bare for å passe på at samværsforelder ikke ruser seg. Da må samvær enten nektes eller andre tiltak iverksettes etter § 43 (3).

Det fremkommer også av høringsnotatet at økonomiske hensyn ikke skal tas med i betraktningen.¹⁰⁰ Det er klart det er en fordel dersom tilsynet blir betalt av det offentlige spesielt dersom samværsforelder har dårlig økonomi men dette kan ikke tas hensyn til dersom det er til det beste for barnet å ha privat tilsyn.

Det er påpekt i forarbeidene at fare for kidnapping ikke skal utgjøre noe ”særlige høve” etter lovens § 43a.¹⁰¹ Det har også tidligere vært uttalt i Høyesterettspraksis at kidnappingsfare skal automatisk føre til samværsnekt.¹⁰² Vilkår for samvær kan ikke eliminere risikoen for bortføring og for eksempel offentlig oppnevnt tilsynsperson kan ikke skal være noen garantist for at samværsforelder ikke tar med seg barnet ut av landet.¹⁰³ Dette vil også gå utenfor en tilsynspersons oppgaver da en tilsynsperson ikke skal fungere som en ”grensevakt”.

⁹⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 43

⁹⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

⁹⁸ Haugli (2013) s. 264

⁹⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

¹⁰⁰ Høringsnotat (2013) s. 38

¹⁰¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 44

¹⁰² Rt. 1983 s. 897

¹⁰³ Prop. 85L (2012-2013) s. 44

Det skal heller ikke fastsettes offentlig tilsynsperson ved overnattingsamvær. Dersom det er behov for støtte eller beskyttelse under overnatting med samværsforelder burde det heller ikke fastsettes overnattingsamvær.¹⁰⁴

Offentlig tilsyn ment for rene overleveringssituasjoner er heller ikke praktisk. Her må enten mer omfattende tilsyn etter bl. § 43a pålegges, eller privat tilsyn vurderes i stedet.¹⁰⁵

Tilsynsordningen må også avgrenses mot behovet for sakkyndig bistand. Dersom det er behov for sakkyndig bistand skal en sakkyndig oppnevnes, ikke en tilsynsfører.¹⁰⁶ Samvær med offentlig oppnevnt tilsynsperson etter § 43a skal heller ikke fastsettes dersom det er behov for å prøve ut en samværsavtale etter bl. § 61 første ledd nr. 7.¹⁰⁷

Til slutt skal ikke hensynet til foreldrenes behov for samvær være et relevant hensyn i vurderingen om det foreligger «særlige høve».¹⁰⁸ Dette ble understreket gjennom innføringen av vilkåret om ”barnets behov” som tydeliggjør at det er barnets behov som er avgjørende, ikke foreldrenes.¹⁰⁹

3.3.2 Barnets behov

I tillegg til ”*særlige høve*” er det også etter bl. § 43a vilkår for oppnevning av offentlig tilsynsperson at ”*omsynet til barnet sine behov*” taler for det. Begge vilkårene må være oppfylt før retten gir pålegg om offentlig tilsynsperson og de må sees i sammenheng.¹¹⁰

En naturlig språklig forståelse av ordlyden ”*barnets behov*” tilsier at det skal tas hensyn til barnets subjektive forhold når domstolen avgjør spørsmålet om det skal være tilsyn og om hvilken tilsynsform som skal velges. Men hva menes med barnets subjektive forhold? Graden av sårbarhet barnet har ovenfor samværsforelderen vil være viktige momenter i en slik vurdering. Vold, rus, psykisk sykdom og høyt konfliktnivå kan gjøre ulikt inntrykk på barnet avhengig av barnets alder, barnets egenskaper og forutsetninger.¹¹¹ Noen barn er bedre rustet for en mer omfattende samværsordning enn andre barn. Mange av disse spørsmålene kan man

¹⁰⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 55

¹⁰⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

¹⁰⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

¹⁰⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

¹⁰⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 55

¹⁰⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 55

¹¹⁰ Veileder Q-1220B s. 2

¹¹¹ Haugli (2013) s. 265

ikke finne ut av uten at barnet høres. Derfor må det også legges vekt på barnets mening ved vurderingen av barnets behov jf. også bl. § 31 og BK art. 3.

Forarbeidene understreker at vilkåret eksisterer side om side med prinsippet om barnets beste i barnelovens § 48 (1) og skal ikke erstatte en barnets beste vurdering, men at det heller er en styrking av barneperspektivet.¹¹² Domstolen er dermed forpliktet til å foreta en mer konkret vurdering av barnets behov. Med barnets behov så menes det barnets behov ”her og nå” det vil si behovet som foreligger når saken er til behandling i retten, ikke eventuelt fremtidig behov. Det vil si et mer kortsiktig perspektiv.¹¹³

Vurderingen må være om tilsyn i regi av det offentlige er et egnet virkemiddel for å oppnå formålet med samværet, enten det er beskyttelse eller til støtte for barnet.¹¹⁴

3.3.2.1 Særlig om barnets mening

I følge forarbeidene ville innføringen av vilkåret ”barnets behov” kunne innebære at flere barn blir hørt i saker om samvær og om tilsyn jf. bl. § 31.¹¹⁵ En undersøkelse foretatt av Skjørten i 2010 viste at barn i mindre grad blir hørt enn det lov og forarbeider skulle tilsi. Spesielt i saker om både fast bosted og samvær ble barna i mindre grad hørt om samværet.¹¹⁶

I mange saker vil det ikke være mulig å få en mening fra barnet om det skal være tilsyn eller ikke i det konkrete tilfellet. Men barnet kan høres generelt om samværsspørsmålet og det kan da observeres hvilke holdninger barnet har. Det er uttalt i forarbeidene at dersom barnet har hatt samvær tidligere, så må barnets opplevelse av dette få stor betydning. Det er derfor viktig at barn som har hatt samvær tidligere høres om det. Der barnet formidler at samværet er skremmende eller forvirrende bør ikke samværet videreføres, heller ikke med tilsyn.¹¹⁷

Samvær, heller ikke med offentlig tilsynsperson, skal ikke fastsettes mot barnets uttalte vilje uten at domstolen har drøftet dette særskilt.¹¹⁸

¹¹² Prop. 85L (2012-2013) s. 50

¹¹³ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

¹¹⁴ Høringsnotat (2013) s. 38

¹¹⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

¹¹⁶ Skjørten (2010) s. 92-93

¹¹⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

¹¹⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 50

”Barnets behov” henger sammen med innføringen av begrunnelsesplikten som det skal gjøres nærmere rede for i 3.7.2.1. Retten må gjøre rede for hvordan barnets behov er vurdert i hver enkelt sak. Det kan se ut som at lovgiver legger opp til at barneperspektivet og spesielt barnets mening skal synliggjøres i avgjørelsene i større grad en tidligere.

3.3.3 Kort om forholdet til samværsnekt

Samvær med offentlig oppnevnt tilsynsperson må sees i sammenheng med adgangen for retten til å nekte av samvær. Samvær med tilsyn kan sies å være en mellomløsning hvor det ikke foreligger grunnlag nok til å nekte samvær, men hvor det likevel er nødvendig med sterk kontroll av samværet.¹¹⁹ Bare dersom samvær ikke er til det beste for barnet skal samvær nektes jf. bl.§ 43 første ledd, tredje punktum.

Forarbeidene til barneloven bygger på en presumsjon at det er et gode for barnet å ha kontakt med begge foreldrene jf. barneloven § 42.¹²⁰ Samværsnekt tar sikte på særlige situasjoner, blant annet dersom barnet blir utsatt for eller det er fare for vold eller overgrep, eller at barnet har vært vitne til dette. Ved spørsmål om samvær skal nektes skal det legges vekt på tidligere voldsutøvelse dersom det er fare for gjentakelse eller dersom volden har påvirket relasjonen mellom barnet og voldsutøvende forelder.¹²¹

Rettspraksis har tidligere bidratt til ytterligere avklaring av hva som kan føre til samværsnekt. Høyesterett har flere ganger vist til at det skal ”*ganske tungtveiende grunner*” til for å nekte samvær.¹²² De senere årene har det imidlertid vært mer fokus på hvor skadelig det er for barnet å ha samvær med voldsutøvende forelder¹²³ og det har blitt lagt sterke føringer på at samværsnekt skal utøves i større grad enn tidligere.¹²⁴ Departementet legger her til grunn at ”tungtveiende grunner” ikke skal forstås som en form for tilleggsvilkår etter loven.

Noen ganger vil det for domstolen være et vanskelig vurderingstema om samvær skal nektes eller om samværet skal være med tilsyn etter bl. § 43a. Skjorten¹²⁵ har beskrevet det slik at retten ofte står ovenfor et dilemma ved vurderingen av om samvær skal nektes eller gis for eksempel med tilsyn. Skal man legge vekt på situasjonen ”her og nå” dersom barnet nekter,

¹¹⁹ Haugli (2013) s. 261

¹²⁰ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 54

¹²¹ Ot.prp. nr. 103 (2004-2005) s. 54

¹²² Rt. 2010 s. 216

¹²³ BLD (2008): Informasjonshefte Q-1144 s. 5

¹²⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 42-45

¹²⁵ Skjorten (2010) s. 100

eller må det vurderes hva som kan være best for barnet i fremtiden? Et fremtidsorientert syn på hva som er barnets beste kan komme i konflikt med barneperspektivet. Den siste tiden har det vært mer fokus på hvor skadelig det er for barnet å ha tvungent samvær mot sin vilje.¹²⁶ Dette sammenholdt med at det i forarbeidene ble uttalt at det skulle foretas en ”her og nå”-vurdering¹²⁷ av barnets behov tyder på at terskelen for å nekte samvær fremfor å gi tilsyn også har blitt lavere.

3.4 Støttet tilsyn

3.4.1 Hva er støttet tilsyn?

Støttet tilsyn skal brukes der retten finner at samvær er til barnets beste, men barnet trenger støtte eller samværsforelderens har behov for støtte eller veiledning ved samvær jf. forskriftens § 6. Hovedformålet med støttet tilsyn er dermed at tilsynspersonen skal gi støtte og veiledning. Retten kan gi pålegg om støttet tilsyn med maksimalt 32 timer per år jf. forskriftens § 6 andre ledd. Dette er dobbelt så mange timer som ved beskyttet tilsyn.

Etter ordlyden i forskriftens § 6 kan ordningen om støttet tilsyn sees på som et gode for både barnet og forelderens. Barnet får støtte i vanskelige samværssituasjoner, men også samværsforelderens får støtte eller veiledning.

Utover dette gir ordlyden lite veiledning på når retten skal bruke den ene eller den andre tilsynsformen. Det er uttalt i forarbeidene at ”støttet tilsyn” er en mindre omfattende form for tilsyn enn beskyttet og skal brukes der det ikke er behov for overvåkingen under hele samværet.¹²⁸ Dette tyder på at det ikke skal brukes i like alvorlige tilfeller som ved beskyttet tilsyn. Dette gjenspeiler også forholdsmessighetsprinsippet etter EMK artikkel 8 mellom offentlig inngrep og risikoen. Men er det er ikke en lavere terskel for retten til å oppnevne tilsynsperson under ”støttet tilsyn”. Det er uttalt i forarbeidene at ordningen stiller like strenge krav til ”særlige høve” som det gjøres ved beskyttet tilsyn.¹²⁹

I henhold til forarbeidene er det to hensyn som gjør seg særlig gjeldende:

¹²⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 45

¹²⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

¹²⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

¹²⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 54

For det første kan det i kontaktetableringssituasjoner være behov for støtte der barnet ikke har noen relasjon til samværsforelder fra før av.¹³⁰ Da kan det som ledd i en opptrappingsplan være betryggende for barnet å ha en tredjeperson til stede de første gangene. Tilsynspersonen kan være der for å veilede samværsforelder. Dette kan det være ulike grunner til, for eksempel dersom samværsforelder ikke har så mye erfaring med å være alene med barnet.

For det andre kan støttet tilsyn settes som vilkår for samvær for å avhjelpe et høyt konfliktnivå mellom foreldrene.¹³¹ Et høyt konfliktnivå mellom foreldrene vil kunne påvirke foreldrefunksjonene og foreldrenes evne til å se barnets beste. En tilsynsperson kan for eksempel være til stede for å passe på at ikke samværsforelder trekker barnet inn i foreldrekonflikten. Tilsynspersonen kan veilede samværsforelder i riktig retning og dempe konflikten mellom foreldrene.

Det endelige målet med en støttet tilsynsordning vil være at det etter hvert kommer i stand vanlig samvær mellom barnet og samværsforelder.¹³² Dette i motsetning til ved ”beskyttet tilsyn” der situasjonen er mer alvorlig. ”Støttet tilsyn” kan brukes som en opptrapping og som tilvenning for barnet til en mer omfattende samværsordning. Dette for eksempel først med støttet tilsyn, så privat tilsyn og deretter uten tilsyn dersom det er til barnets beste.

3.4.2 Bufetat

Etter bl. § 43a (3) 2. pkt. er det departementet som oppnevner de personene som skal føre tilsyn og følger opp saken ved støttet tilsyn.

Etter forskriftens § 7 er det Barne-, Ungdoms og Familieetaten (Bufetat) ved regionskontoret som har ansvaret for gjennomføringen av tilsynet der retten etter bl. § 43a har gitt pålegg offentlig oppnevnt tilsynsperson. Bufetat er et statlig organ som er underlagt Barne-, Likestillings- og Inkluderingsdepartementet. De har som ansvar å blant annet forvalte barneverntjenestene og familievernet. De skal sikre at barn, unge og familier får den hjelp, støtte og veiledning de trenger innenfor etatens ansvarsområder.¹³³

¹³⁰ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

¹³¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 53-54

¹³² Prop. 85L (2012-2013) s. 53

¹³³ Bufdir.no

Buudir har oversikt over antall iverksatte pålegg om støttet tilsyn. Tall fra Buudir viser at det ble iverksatt 44 pålegg om støttet tilsyn etter bl. § 43a i 2014. Dette var i tillegg til 109 iverksatte pålegg etter gammel ordning, bl. § 43 (3).¹³⁴

3.5 Beskyttet tilsyn

3.5.1 Hva er beskyttet tilsyn?

Beskyttet tilsyn har som hovedformål å beskytte barnet under samværet, men også skape en følelse av psykisk og fysisk trygghet for barnet under samværet.¹³⁵ Det følger av forskriftens § 4 at beskyttet tilsyn skal brukes der et avgrenset samvær er til barnet sitt beste, men hensynet til barnet tilsier at forelder og barn skal ha tilsyn under hele samværet. Beskyttet tilsyn kan ikke fastsettes mer enn 16 timer i året jf. forskriftens § 4 (2) og skal helst ikke skal ha varighet på mer enn ett år.¹³⁶

Ved beskyttet tilsyn skal forelder og barn skal overvåkes under hele samværet.¹³⁷ Det er imidlertid presisert i forarbeidene at ikke ethvert beskyttelsesbehov kan ivaretas gjennom ordningen.

Det er i de mest alvorlige sakene denne formen for tilsyn skal brukes. I følge forarbeidene er dette hovedsakelig familier med problematikk knyttet til vold, overgrep, rus og psykiske lidelser.¹³⁸

Beskyttet tilsyn er tiltenkt tilfeller som grenser helt opp mot samværsnekt situasjoner. Det er uttalt i forarbeidene at: *”Departementet legger således til grunn at forslagene ikke legger til rette for at domstolen fastsetter samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson i tilfeller der det ikke bør være samvær. Snarere er det forutsatt en innstramming av praksis.”*¹³⁹

I høringsnotatet ble det diskutert om det også i saker med spesielt høyt konfliktnivå ville være hensiktsmessig med beskyttet tilsyn,¹⁴⁰ men dette ble ikke fulgt opp i proposisjonen.¹⁴¹ Om

¹³⁴ Marthe Hagberg (2015)

¹³⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

¹³⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 71

¹³⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

¹³⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

¹³⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

¹⁴⁰ Høringsnotat (2013) s. 32

¹⁴¹ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

dette er et bevisst valg er usikkert, men dette tyder på at det i saker med bare høyt konfliktnivå hovedsakelig er støttet tilsyn som er den riktige tilsynsformen. Som nevnt gjelder et krav om forholdsmessighet mellom inngrepet og risikoen etter EMK artikkel 8. Det er bare der støttet tilsyn ikke kan ivareta barnets beste eller behov at beskyttet tilsyn skal brukes.

3.5.2 Barneverntjenesten

Etter bl. § 43a (3) er det den kommunale barneverntjenesten som oppnevner de personene som skal føre tilsyn ved beskyttet tilsyn. Det er også de som har ansvaret for at saken blir fulgt opp ved et slikt pålegg.

Med den kommunale barneverntjenesten menes det barneverntjenesten i den kommunen der barnet bor fast når pålegget fastsettes jf. forskriftens § 5. Det kan tenkes at foreldrene bor i hver sin kommune. Da kan den kommunen som har ansvaret ved avtale overføre ansvaret til en annen kommune jf. § 5 andre ledd.

Ofte vil det være parallelle saker både etter barneloven og barnevernloven. I saker om tilsyn er det ikke uvanlig at også barneverntjenesten har vært koblet inn i forbindelse med tiltak ovenfor familien tidligere, spesielt der en eller begge foreldrene har problematikk knyttet til vold, overgrep, rus eller psykiatri.¹⁴² Dermed er ofte forholdet mellom barnet, foreldrene og barneverntjenesten etablert før saken kommer for retten.

Behovet for barneverntjenestens fagkompetanse var hovedargumentet for å overføre deler av ansvaret med offentlig tilsyn til barneverntjenesten.¹⁴³ Det ble uttalt i forarbeidene i forbindelsen med vedtakelsen av bl. § 43 (3) i 2006 at det kunne være en ulempe med å gi ansvaret for tilsynsordningen til barneverntjenesten fordi dette kunne bidra til å gi barnevernet en uheldig dobbeltrolle i enkeltsaker.¹⁴⁴ Likevel er det barneverntjenesten som har kompetanse i forhold til volds- og overgrepssproblematikk og at de i mange saker allerede har kjennskap til familien. Dette ble under høringen gitt som et argument for å flytte deler av ansvaret over til barneverntjenesten fra familievernet med den nye bl. § 43a.¹⁴⁵ Fordelen er at ordningen i noen tilfeller også vil fange opp barn som har behov for tiltak fra barneverntjenesten men som av en eller annen grunn ikke har fått det tidligere. Det vil da være positivt å involvere offentlige etater.

¹⁴² Høringsnotat (2013) s. 21

¹⁴³ Prop. 85 L (2012-2013) s. 76

¹⁴⁴ Ot. Prp. Nr. 103 (2004-2005) s. 33

¹⁴⁵ Høringsnotat (2013) s. 58

Barneverntjenesten vil dermed kunne få muligheten til å kunne vurdere om ytterligere tiltak skal settes i verk.¹⁴⁶

I motsetning til ved støttet tilsyn finnes det ingen sentralt register på hvor mange pålegg som har blitt iverksatt etter beskyttet tilsyn. For å fremskaffe slike opplysninger må man skrive til hver enkelt barneverntjeneste i landet, og dette falt etter min vurdering utenfor de tidsrammene for min oppgave.¹⁴⁷

3.6 Formkrav

Med lovendringene i 2014 ble det innført formkrav for oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a (5). Formkrav ble innført først og fremst for å sikre at barnets behov kom tydeligere frem, men også for å få en reell mulighet for innsikt i rettspraksis på området slik at rettsikkerheten styrkes.¹⁴⁸ Formkravene gjelder for begge tilsynsformene, støttet og beskyttet tilsyn.

Etter bl. § 43a (5) 1. pkt. at *”eit pålegg kan følge av ein dom, ei førebelsavgjerd etter § 60 eller av eit rettsforlik.”* Med et rettsforlik menes det der saken samtidig heves ved kjennelse, ikke et midlertidig rettsforlik eller avtale mellom partene som inngås under saksforberedelsen.¹⁴⁹ Dette følger også indirekte av 2. pkt.

Pålegget skal fastsette de *”nødvendige vilkårene”*, herunder timetallet og avgrenset varighet jf. § 43a andre ledd. Med timetallet menes det hvor mange timer det er oppnevnt tilsynsperson. Med begrensningen antall timer ”per år” i forskriftens §§ 4 (2) og 6 (2) menes det fra datoen fra første tilsynssamvær, ikke kalenderåret.¹⁵⁰ Timetallet er kun ment å dekke de time-ene som går med på det faktiske tilsynet under samværet. Alle andre plikter som rapportskrivning og lignende er ikke medregnet.¹⁵¹

¹⁴⁶ Høringsnotat (2013) s. 58

¹⁴⁷ Marthe Hagberg, Bufdir (2015)

¹⁴⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

¹⁴⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 7

¹⁵⁰ BLD (2014) Veileder Q-1220B s. 7

¹⁵¹ BLD (2014) Veileder Q-1220B s. 8

3.7 Begrunnelsesplikten

Begrunnelsesplikten ved oppnevning av offentlig tilsynsperson i samværssaker er ny ved lovendringen i 2014 og følger av bl. § 43a (5). Ved dom og kjennelse skal pålegget begrunnes i henhold til tvistelovens § 19-6 (4), jf. bl. § 43a (5), 1. pkt. Domstolen skal også begrunne pålegget ved rettsforlik jf. 2. pkt.

Loven ble endret fordi det viste seg at mange pålegg manglet begrunnelse. Dette førte til at formålet med tilsynet ikke kom godt nok frem, noe som igjen førte til forvirring rundt hva som var tilsynspersonens oppgaver. Det kom heller ikke godt nok frem hva som var barnets mening og om barnet ble hørt i saken og dette gikk utover barnets rettsikkerhet.¹⁵² Begrunnelsesplikten gjør at avgjørelsene lettere kan etterprøves og at rettssikkerheten derfor styrkes. Krav om begrunnelse vil også innebære en mulighet for reell innsikt i rettspraksis på området slik at det kan føres kontroll om ordningen brukes på riktig måte.¹⁵³ Men hva innebærer egentlig begrunnelsesplikten?

For dom og kjennelse gjelder de alminnelige kravene til begrunnelse etter tvl. § 19-6 jf. bl. 43a (5). Dette innebærer en redegjørelse av faktum, partenes anførsler og påstander samt retts vurdering. Retten skal gjøre rede for den bevisvurdering og rettsanvendelse avgjørelsen bygger på, men overordnede domstoler kan forholde seg helt eller delvis til underordnede domstolars begrunnelse i saken jf. femte ledd.

Begrunnelsespliktes innhold for dom, kjennelse og rettsforlik er nærmere presisert i forskriftens § 2 (1) 3. pkt. Det skal blant annet gjøres rede for *”barnet sitt behov”* og *”høve til foreldra og deira førestander”*.

”Barnets behov” henger nøye sammen med barnets syn. Etter lovendringen i 2013 skal også barn under syv år, som er i stand til å si sin mening, også bli hørt jf. bl. § 31. Dette får konsekvenser for saker om pålegg etter bl. § 43a hvor det ofte er snakk om yngre barn.

Med *”foreldrenes forhold og forutsetninger”* menes det etter ordlyden forhold med foreldrene som kan være av betydning for deres omsorgsevne. Dette reflekterer foreldrenes samarbeids- evner og konfliktnivå, men det kan også for eksempel være dersom samværsforelderen er rusmisbruker, psykisk syk eller dersom det er eller har vært vold i hjemmet.

¹⁵² Prop. 85L (2012-2013) s. 72

¹⁵³ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

Videre er det i forarbeidene presisert som et minstekrav at også beskrivelse av formål og tilsynsform skal være med i rettens begrunnelse.¹⁵⁴

Videre må det også fremgå uttrykkelig hvorvidt behovet for tilsyn skyldes enten:¹⁵⁵

- Vold / Overgrep
- Rus
- Psykiske lidelser
- Høyt konfliktnivå
- Kontaktetablering

Det er verdt å merke seg at momentene som er listet opp er mange av de samme momentene som utgjør ”særlige høve” etter bl. § 43a. Dette betyr det i praksis må gjøres rede for hva som legges i vilkåret ”særlige høve”.

¹⁵⁴ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

¹⁵⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

4 Undersøkelsen

4.1 Innledning

I undersøkelsen jeg har foretatt har målet vært å finne ut hva som kjennetegner saker der offentlig tilsynsperson blir oppnevnt etter bl. § 43a. Det ble undersøkt hvordan retten vurderer vilkåret ”særlige høve” og hvordan retten tar hensyn til ”barnets behov” samt hvilke momenter retten legger vekt på ved bruk av henholdsvis støttet og beskyttet tilsyn.

4.2 Undersøkelsens metode

Jeg har foretatt et søk i Lovdata etter avgjørelser om oppnevning av offentlig tilsynsperson etter barneloven § 43a. Det ble søkt på ”barneloven § 43a”. Søket ble foretatt på alle instanser. Den aktuelle bestemmelsen trådte i kraft 1. januar 2014 og det ble foretatt en tidsavgrensning fra 1. januar 2014 – 1. april 2015.

Per 1. april 2015 finnes det ingen avgjørelser fra Høyesterett, 24 lagmannsrettsavgjørelser og en tingrettsavgjørelse hvor bl. § 43a er nevnt. Fordi bare et fåtall av tingrettens avgjørelser publiseres på Lovdata er det kun en avgjørelse som dukket opp i mitt søkeresultat. Jeg har valgt å se bort fra tingrettsdommen da den ikke er representativ i forhold til resten av avgjørelsene som er lagmannsrettsavgjørelser.

Det at det finnes såpass få avgjørelser på Lovdata kan tyde på at de fleste saker etter bl. § 43a blir avgjort tingretten eller ved hevingskjennelse ved rettsforlik.

Analysen av rettspraksis baseres derfor på lagmannsrettsavgjørelser fra 1. januar 2014 og frem til 1. april 2015. Jeg velger å fokusere på de avgjørelsene hvor det har vært en realitetsvurdering av bl. § 43a, det vil si hvor vilkårene er vurdert opp mot faktum i saken. Jeg vil avgrense mot avgjørelser der bl. § 43a er anført, men der retten av ulike grunner ikke drøfter vilkårene. Da sitter jeg igjen med 12 av 24 lagmannsrettsavgjørelser hvorav fem er dommer og syv er kjennelser.

Flere av avgjørelsene dukket opp i søket fordi retten vurderer om den nye bl. § 43a har trådt i kraft eller ikke. I noen saker er dette problematisert, mens det i andre saker blir automatisk lagt til grunn at den nye ordningen er i kraft. I flere saker ble tilsynet vurdert etter gammel ordning og forskrift da sakene hadde ”*kommet inn for retten*” før 1. januar 2014. Det kan synes som at det her har vært usikkerhet i domstolen rundt hvilke saker som skal behandles etter ny eller gammel lovbestemmelse. Dette kan tyde på at de eksisterer noen overgangsproblemer

på området her. Tall fra Bufetat viser at det viser at det i 2014 ble foretatt oppnevning av offentlig tilsynsperson i 109 saker på nasjonalt nivå etter den gamle bestemmelsen, bl. § 43 (3).¹⁵⁶ Dette viser at det i 2014 fortsatt var flere saker som ble behandlet etter den gamle ordningen.

Det som er viktig for mitt utvalg av avgjørelser er imidlertid i hvilken grad retten har vurdert vilkårene i bl. § 43a. Etter bl. § 43a (5) jf. tvl. § 19-6 skal avgjørelser om oppnevning av offentlig tilsynsperson, både dommer og kjennelser være utfyllende begrunnet. Dette gjør at lagmannsrettsavgjørelsene vil være gode å bruke til en slik analyse da faktum, partenes anførsler, sakkyndige vurderinger og dommerens vurderinger skal komme frem av avgjørelsene. Analysen baseres derfor bare på informasjon fra doms eller kjennelsesteksten. Partenes navn er anonymisert fordi avgjørelsene er hentet fra Lovdata. Partene i sakene vil bli betegnet som henholdsvis ”mor”, ”far” og ”barnet”, eller ”barna” derom det er snakk om flere barn. Dette for å gjøre det mer oversiktlig for leseren.

4.3 Resultater

Som nevnt ovenfor er det 12 lagmannsrettsavgjørelser hvor det har vært en realitetsvurdering av bl. § 43a, hvorav fem er dommer og syv er kjennelser.

Av de fem dommene er det tre hvor retten har oppnevnt offentlig tilsynsperson etter § 43a. To¹⁵⁷ av dem støttet tilsyn og en¹⁵⁸ av dem beskyttet. I de resterende to¹⁵⁹ kom retten frem til at det skulle være samvær uten tilsyn.

Av de syv kjennelsene så er det totalt fem kjennelser hvor retten har fastsatt tilsyn med offentlig tilsynsperson etter § 43a. Tre¹⁶⁰ av dem støttet tilsyn og to¹⁶¹ av dem beskyttet. I de resterende to ble det i en¹⁶² av disse nektet samvær og i en¹⁶³ fastsatt samvær med privat tilsyn.

¹⁵⁶ Marthe Hagberg, Bufdir (2015)

¹⁵⁷ LF-2014-69058, LF-2014-135860

¹⁵⁸ LE-2014-40988

¹⁵⁹ LA-2014-136640, LB-2014-76478

¹⁶⁰ LB-2014-170582, LB-2014-159862, LB-2015-41729

¹⁶¹ LB-2014-84194, LB-2014-116390

¹⁶² LB-2014-99118

¹⁶³ LG-2015-3753

5 Gjennomgang av rettspraksis

5.1 Innledning

I dette kapitlet skal jeg foreta en analyse av de 12 lagmannsrettsavgjørelsene¹⁶⁴ som er presentert i kapittel 4. Formålet med analysen er å belyse hva retten har lagt vekt på ved oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a, og der retten har vurdert bl. § 43a men kommet til andre resultater.

Det vises til kapitlet om rettskildene der det redegjøres for forskjellen mellom midlertidige avgjørelser og dommer. Det faktum at dommerne forholder seg til ulikt omfang av bevismateriale i midlertidige avgjørelser og dommer vil kunne få betydning for vurderingen av vilkårene. Det spesifiseres derfor hva som er en dom og hva som er en midlertidig avgjørelse.

Analysen er delt inn i to hoveddeler:

I del 1 skal det gjøres rede for de sakene der offentlig oppnevnt tilsynsperson ble oppnevnt etter bl. § 43a. Her skal det foretas en gjennomgang av de grunnene retten bruker for oppnevning, herunder for både beskyttet og støttet tilsyn.

I del 2 skal det gjøres rede for de sakene hvor det ikke ble oppnevnt offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a men hvor vilkårene ble vurdert av retten. Det skal foretas en analyse av disse avgjørelsene og finne ut hvorfor det ikke ble oppnevnt offentlig tilsynsfører i disse sakene.

Målet med analysen vil være å belyse hvilke hensyn retten vektlegger ved vurderingen av om det skal oppnevnes offentlig tilsynsperson etter § 43a og ikke.

5.1.1 Oppnevning av offentlig tilsynsperson etter § 43a

Totalt ut fra det materiale som foreligger er det åtte avgjørelser hvor retten har gitt pålegg om offentlig oppnevnt tilsynsperson under samvær etter bl. § 43a.

Som allerede nevnt er vilkårene for oppnevning etter bl. § 43a at det foreligger ”*særlige høve*” og at ”*omsynet til barnets behov*” tilsier det.

¹⁶⁴ Se oversikt over lagmannsrettsavgjørelser

Det som skal analyseres er hva retten legger vekt på ved vurderingen av vilkårene for oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a i de konkrete sakene. Noen avgjørelser er utfyllende begrunnet, mens andre inneholder få holdepunkter.

I analysen tas det utgangspunkt i forarbeidenes minimumskrav til momenter som skal være med i rettens begrunnelse. De fem ulike momentene er vold, psykisk sykdom, rus, høyt konfliktnivå og kontaktetablering.¹⁶⁵ Det minnes om at det etter forarbeidene grovt sett er vold, psykisk sykdom og rus som er grunnene for beskyttet tilsyn, mens høyt konfliktnivå og kontaktetablering som er som grunnene for støttet tilsyn.¹⁶⁶

5.1.1.1 Støttet tilsyn

Av 12 saker er det fem avgjørelser som kommer frem til at det skal være støttet tilsyn etter bl. § 43a. Det skal kort gjøres rede for saksforholdet i disse avgjørelsene. Dette i kronologisk rekkefølge med eldste først og nyeste til slutt.

LF-2014-69058 – Dom

I tingretten ble faren nektet samvær med sin datter på fem år. Far anket dommen. Lagmannsretten presiserte at datteren ville ha utbytte av å ha samvær, men at det var knyttet bekymring til ”fars temperament”. Far var tidligere dømt for vold mot mor under påsyn av deres eldste datter på 16 år og retten viste også til noen episoder der far hadde vært voldelig mot mor under påsyn av femåringen, blant annet ved å ha kastet en grønnsakspose på henne. Retten uttalte at det kun var snakk om mildere former for vold, men at det sannsynligvis hadde skremt datteren. Den sakkyndige hadde uttalt at datteren var litt redd for far, men på den annen side at datteren savnet en farsfigur. Det var høyt konfliktnivå mellom partene. I rettens begrunnelse for tilsyn ble det først og fremst påpekt at det trengtes en overgangsordning både for datteren og far som ikke hadde noen særlig erfaring med å være alene med datteren, det vil si kontaktetablering. Det ble også pekt på at det måtte være tilsyn først og fremst for og ”skape trygghet for C, berolige mor og også hindre far i å involvere C verbalt i voksenkonflikten” og at både far og mor måtte få anledning til å jobbe med seg selv i en overgangsfase. Det ble konkludert med samvær med støttet tilsyn, fire timer, fire ganger i 2014, og fire timer, fire ganger i 2015 som et ledd i en opptrappingsplan.

LB-2014-170582 – Midlertidig avgjørelse

¹⁶⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 72

¹⁶⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 51-55

I denne saken var det mor som anket den midlertidige avgjørelsen om at far skulle ha samvær med sønnen på syv år med støttet tilsyn etter bl. § 43a. Hun anførte at gutten ble utsatt for en urimelig risiko for vold, og at det burde fastsettes beskyttet tilsyn. Konfliktnivået mellom partene var svært høyt. I avgjørelsen nevnes spesielt en episode der gutten hadde forklart at far hadde slått han, men far nektet for dette. Det var imidlertid kun snakk om en episode med vold. Gutten ble hørt og uttalte at han til tross for volden ønsket samvær med sin far, men at han ikke ville ha samvær alene med han. Den sakkyndige mente imidlertid at ønsket om være alene ikke var begrunnet i at han var redd for far. I rettens begrunnelse ble det uttalt at det ikke utgjorde noen urimelig risiko å ha samvær med ”støttet tilsyn” frem til hovedforhandling da det kun var snakk om en episode. Det var liten grunn til å tro at far ville være voldelig mot sønnen under samværene. Det var også grunn til å tro at støttet tilsyn og hovedforhandling i seg selv ville være konfliktdempende. Uheldige episoder ville også bli fanget opp av den sakkyndige. Anket ble forkastet.

LB-2014-159862 – Midlertidig avgjørelse

I denne saken var far tidligere dømt for seksuelle overgrep mot mors særkullsdatter. Straffesaken var imidlertid ikke rettskraftig fordi den var anket. Retten konkluderte, som tingretten, med at far og sønn på åtte år skulle ha samvær under støttet tilsyn jf. bl. § 43a. Far anførte mer samvær og samvær uten tilsyn, men moren på sin side mente tingrettens avgjørelse om støttet tilsyn var riktig. Slik kjennelsen fremstår ble ikke gutten på 8 år hørt. I rettens begrunnelse ble det uttalt at: ”Lagmannsretten finner at forholdene A der er dømt for innebærer at det kan være en risiko for overgrep også mot C. Lagmannsretten finner imidlertid ikke at risikoen er så stor at det ikke skal fastsettes samvær i det hele tatt. Lagmannsretten finner at det vil være forsvarlig og fornuftig med samvær under tilsyn”. Samværet med støttet tilsyn ble fastsatt 16 ganger i året, to timer hver gang, til sammen 32 timer.

LF-2014-135860 – Dom

Denne dommen gjaldt fast bosted og samvær for datteren på fem år. Moren hadde psykiske problemer og begge hadde tidligere hatt rusproblemer. Lagmannsretten kom, som tingretten, frem til at datteren skulle fast bosted hos mor. Spørsmålet ble deretter i hvilken utstrekning datteren skulle ha samvær med far. Moren på sin side anførte at far har begått seksuelle overgrep mot datteren og hadde nektet å samarbeide med far om samvær etter tingrettens dom. Far hadde blitt anmeldt, men politiet henla saken. Både tingretten og lagmannsretten kom frem til, i likhet med den sakkyndige, at det ikke kunne legges vekt på mistankene om seksuelle overgrep. Retten begrunnet imidlertid ikke hvorfor samværet skulle være med tilsyn. Retten konkluderte med at de tre første samværene skulle være med tilsyn. Det knyttes usikkerhet til om det er bl. § 43a retten har benyttet eller om det er den tidligere § 43 tredje ledd. Hva retten la vekt på kommer imidlertid ikke til uttrykk i avgjørelsen, men det kan se ut som de la vekt på høyt konfliktnivå ut fra sammendraget som ligger på Lovdata.

LB-2015-41729 – Midlertidig avgjørelse

Tingretten kom frem til at barna på henholdsvis 5 år og 8 år skulle ha samvær med far under støttet tilsyn jf. bl. § 43a, annenhver helg fra fredag til søndag. Mor anket tingrettens avgjørelse med påstand om mer begrenset samvær på grunn av fars oppførsel og adferd som kunne være skadelig for barna. Far hadde blant annet hatt besøksforbud ovenfor mor og barna flere ganger. Barnet på 8 år ble hørt og ville ha samvær med far. Retten la i sin begrunnelse vekt på at det var et svært høyt konfliktnivå mellom partene og at fars opptreden ville kunne tilsi at det var behov for tilsyn under deler av samværet. Samværets omfang burde likevel være av en viss karakter. Det støttende tilsynet skulle utøves før, under deler av og etter helgesamværet.

5.1.1.1 Oppsummerende drøftelse

I fire av fem saker var høyt konfliktnivå en av eller direkte grunn til pålegg av offentlig tilsynsperson med støttet tilsyn. Det ble tatt hensyn til at tilsynet ville kunne virke konfliktdempende. Dette er i tråd med lovgivers vilje. Kontaktetablering var i tillegg delvis grunn for oppnevning av tilsynsperson i en av sakene, noe som også gjenspeiler lovgivers vilje.

I to av fem saker foreligger det anførsler om seksuelle overgrep. Den ene saken ble anførsle- ne drøftet og retten kom frem til at det ikke kunne legges vekt på. I den andre saken, LB-2014-159862, var far dømt for seksuelle overgrep mot sin stedatter. Lagmannsretten brukte dette i sin begrunnelse for støttet tilsyn og uttalte eksplisitt at det også kunne være en risiko for overgrep mot sønnen. Forarbeidene nevner ikke risiko for seksuelle overgrep som en grunn til å fastsette samvær under støttet tilsyn jf. bl. § 43a. Det følger klart og tydelig av forarbeidene at ved risiko for overgrep skal det enten fastsettes beskyttet tilsyn, eller så skal samvær nektes.¹⁶⁷ Selv om ikke noen av partene selv anførte samværsnekt eller beskyttet tilsyn etter bl. § 43a er det ikke noen grunn for retten til og ikke å vurdere dette selvstendig, jf. prinsippet om fri rådgighet.

I to av fem saker foreligger det anførsler om fysisk og psykisk vold. Den ene vold mot omsorgsperson i barnets nærvær, og i den andre saken både fysisk og psykisk vold mot barnet selv. I begge sakene er det imidlertid snakk om mildere former for vold. Lagmannsretten finner påstandene om vold sannsynliggjort i begge sakene, men kommer frem til at barnet ikke utsettes for noen urimelig risiko ved å ha samvær med ”støttet tilsyn” jf. bl. § 43a. Det følger igjen av forarbeidene at mistanker om vold eller risiko for at barnet blir utsatt for vold er for-

¹⁶⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

hold som skal føre til enten samværsnekt eller beskyttet tilsyn etter bl. § 43a, ikke støttet tilsyn. I tillegg var det i flere av sakene nevnt ”fars temperament” eller fars opptreden som grunner til støttet tilsyn. Det var ikke direkte risiko for at far skulle være voldelig, men en risiko mot at barna skulle lide overlast på grunn av fars opptreden. Far hadde også hatt besøksforbud mot mor og barna.

I LF-2014-69058 ble hensynet til foreldrene brukt som et moment i vurderingen for at det skulle fastsettes støttet tilsyn. Støttet tilsyn gav begge foreldrene ”*mulighet til å kunne jobbe med seg selv*” i en overgangsordning. Dersom foreldrene gis trygghet i forhold til samværsituasjonen vil også deres omsorgskompetanse forbedres. Formålet er imidlertid at bostedsforelder skal kunne yte god omsorg til barnet uten bekymring for samværsituasjonen med samværsforelder. Denne saken kan ikke synes å passe med dette formålet.

Analysen av avgjørelsene viser at retten i flere tilfeller har gått utover hva som har vært lovgivers intensjon her.

5.1.1.2 *Beskyttet tilsyn*

I tre av 12 avgjørelser har retten oppnevnt offentlig tilsynsperson med beskyttet tilsyn.

LB-2014-84194 – Midlertidig avgjørelse

I denne saken kom retten frem til at barnet på ett år skulle bo fast hos far, og ha samvær med beskyttet tilsyn med mor etter bl. § 43a. Moren hadde vært psykisk syk med personlighetsforstyrrelser siden fødselen og var ikke i stand til å ha omsorg for barnet bare uker etter fødselen. Rettens begrunnelse for beskyttet tilsyn var morens sykdomshistorie. Det ble vist til at hennes psykiske tilstand ikke var ferdig utredet og at det var snakk om et svært lite barn.

Det ble fastsatt beskyttet tilsyn etter bl. § 43a på en time, åtte ganger frem til hovedforhandling. Som i tingretten ble det lagt vekt på at antallet timer med beskyttet tilsyn ikke måtte være brukt opp før hovedforhandling. Lagmannsretten uttalte at dette kunne være et relevant hensyn ved begrensninger i samværets omfang.

LB-2014-116390 – Midlertidig avgjørelse

I denne kjennelsen kom lagmannsretten frem til at far fikk et begrenset samvær med barnet på ett år under beskyttet tilsyn frem til hovedforhandlingen, i motsetning til tingretten som hadde kommet frem til ikke skulle være tilsyn. Rettens begrunnelse for tilsyn var fars rusmisbruk og til tider grenseoverskridende adferd, herunder truende adferd mot mor. Tilsynspersonen ville kunne se om kommunikasjonen mellom far og barn fungerte bra, og rusmisbruk ville bli

fanget opp. Som begrunnelse for beskyttet tilsyn ble det uttalt at fars rusbruk og samværskompetanse ikke var ferdig utredet og at det var snakk om samvær med et svært lite barn.

LE-2014-40988 – Dom

I denne saken var det både spørsmål om fast bosted og samvær for en gutt på ni år. Retten kom frem til at gutten skulle ha fast bosted hos far og ha samvær med mor under beskyttet tilsyn etter bl. § 43a de første gangene. Gutten på ni år ble hørt og ville bo hos mor og ikke ha samvær med far, men retten og den sakkyndige mente at sønnens meninger var svært påvirket av mor. Barneverntjenesten uttalte at sønnen ønsket å ha samvær med begge foreldrene og at han hadde vært redd for å gjøre moren lei seg. I rettens begrunnelse ble det lagt avgjørende vekt på det høye konfliktnivået mellom foreldrene. Retten uttalte at det var knyttet bekymring mors reaksjoner på dommen og at de ville være av en slik art og karakter at det var behov for å beskytte barnet. På grunn at det dårlige samarbeidsforholdet mellom foreldrene var det behov for begrenset samvær med tilsyn. Det ble fastsatt samvær med beskyttet tilsyn mellom barnet og moren de første samværene, til sammen 16 timer. Det ble uttalt at ordningen skulle være ledd i en opptrapping hvor samværet senere skulle foregå uten tilsyn. Det gjøres oppmerksom på at det ikke forelå noen anførsler om eller indikasjoner på vold, rus eller psykisk sykdom hos mor.

5.1.1.2.1 Oppsummerende drøftelse

Som allerede redegjort for er vold, overgrep, rus og psykisk sykdom i forarbeidene nevnt som de mest fremtredende momentene for beskyttet tilsyn etter bl. § 43a.¹⁶⁸ I to av avgjørelsene var psykisk sykdom og rus begrunnelse for beskyttet tilsyn og dette er i tråd med lovgivers vilje.

I begge disse sakene viste også retten til at det kun var snakk om en midlertidig avgjørelse, og at samværsforelderens samværskompetanse ikke enda var ferdig utredet. Det kan tyde på at retten kan legger vekt på dette ved fastsettelse av tilsyn og er ekstra varsomme med å gi utstrakt samvær før situasjonen er ordentlig utredet.

I den siste saken, LE-2014-40988, fikk høyt konfliktnivå avgjørende vekt for hvorfor det skulle være beskyttet tilsyn under samværet. Det er ingen holdepunkter i lovforarbeidene for at dette nok til å pålegge beskyttet tilsyn alene. Dårlig samarbeidsforhold og frykt for samværsforelders reaksjoner på dommen kan ikke være grunner til å fastsette beskyttet tilsyn. Slik dommen fremstår tyder mye på at det heller skulle ha vært vurdert støttet tilsyn i dette tilfel-

¹⁶⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 52

let. I dommen ble også beskyttet tilsyn brukt som ledd i opptrapping der samværet skulle foregå uten tilsyn etter hvert. Dette er ikke i tråd med lovgiverhensikten. Beskyttet tilsyn skal i utgangspunktet kun brukes over en begrenset periode, helst ikke med varighet over ett år og ikke som et ledd i en opptrappingsplan. Dersom samværet skal fastsettes uten tilsyn etterhvert så må det foretas en helt ny realitetsbehandling av saken på dette senere tidspunkt.

Det bemerkes at det ikke var anførsler om vold eller overgrep i noen av de sakene retten kom frem til beskyttet tilsyn. Beskyttelse mot vold og overgrep er i forarbeidene nevnt som de fremtredende grunnene for å gi pålegg om beskyttet tilsyn. I LB-2014-116390 var avgjørelsen begrunnet i bekymring knyttet til fars ”grenseoverskridende adferd” som kan synes å være fars temperament. Dette tyder på at retten gir pålegg om beskyttet tilsyn også på andre grunnlag enn vold og overgrep.

Retten la også uttrykkelig vekt på at det var snakk om svært små barn i to av avgjørelsene. Barnets alder er ikke nevnt som et moment det skal legges vekt på etter forarbeidene, men resultatene tyder på at dette er et hensyn som står sterkt i praksis.

5.1.2 Andre resultater

I fire av 12 lagmannsrettsavgjørelser ble vilkårene bl. § 43a vurdert, men retten kom frem til at det ikke skulle være offentlig tilsyn. Av disse fire avgjørelsene kom retten frem til tre ulike resultater: Samvær uten tilsyn, samvær med privat tilsyn og til slutt samværsnekt.

5.1.2.1 Samvær uten tilsyn

I to av 12 saker kom lagmannsretten frem til at det skulle være samvær, men uten tilsyn etter § 43a. Begge er dommer.

LB-2014-76478 – Dom

I denne dommen vurderte retten fast bosted og samvær for en gutt på 12 år som var høyt fungerende autist. Mor hadde tidligere ikke hatt evne til å ivareta guttens behov og gutten måtte flytte på avlastningsbolig. Gutten fikk i dommen fast bosted hos far i tråd med guttens ønske. Retten uttalte at det burde være et begrenset samvær mellom gutten og mor, men spørsmålet var om dette skulle skje med tilsyn. Det ble uttalt at det var momenter som talte for at samværet skulle være med støttet tilsyn etter bl. § 43a: ”Det ville være ønskelig om barnevernet eller andre fagkyndige vil bistå med tilsyn, men lagmannsretten har ikke kompetanse til å pålegge dette. Lagmannsretten kan beslutte tilsyn etter barneloven § 43a jf. forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova av 19. desember 2013. Men dette dreier seg bare om 32 timer i året, og lagmannsretten finner det klart for lite. Lagmannsretten kan bestemme

tilsyn og la det være opp til mor å organisere dette. Men da vil samværet falle bort om det ikke bli organisert tilsyn.” Uttalelsen tyder på at de ikke gav pålegg om offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a fordi det var for få timer til rådighet. Det ble i stedet konkludert med samvær uten tilsyn.

LB-2014-136640 – Dom

I denne dommen var det spørsmål om mor skulle ha samvær med barna på henholdsvis 4 ½ år og 3 år. I denne saken ble samvær med beskyttet tilsyn etter § 43a vurdert. Mor hadde psykiske problemer og barneverntjenesten hadde vært involvert i familien lenge. Barneverntjenesten anbefalte at samværene burde være med tilsyn. Retten uttalte at: *”Lagmannsretten har nøye vurdert dette, men har kome til at det vil vere for inngripande og ikkje best for borna. Retten kan berre gje pålegg om såkalla beskytta tilsyn, jf. barnelova § 43a, med opptil 16 timer i året.”* Det ble fastsatt et begrenset samvær uten tilsyn i stedet.

5.1.2.2 Privat tilsyn

I en av 12 saker ble det fastsatt samvær med tilsyn, men med privat tilsyn etter bl. § 43 (3).

Dette var i kjennelsen LG-2015-3753. Her hadde mor fått en alvorlig kreftdiagnose og døde. Far hadde fraskrevet seg foreldreansvaret for sin 2 år gamle sønn, men ville gjenoppta kontakten med sønnen etter morens bortgang. Det var barnets besteforeldre som hadde overtatt omsorgen for barna. Lagmannsretten fant at et begrenset samvær måtte fastsettes i en opptrappingsfase og som kontaktetablering. Det ble fastsatt samvær med sønnen 3 timer per måned i barnets hjem inntil endelig avgjørelse i hovedforhandling foreligger. *”Lagmannsretten finner ikke at det er forhold i saken som tilsier at det skal være tilsyn som nevnt i barneloven § 43a. Selv om far har stilt seg positiv til både tilsyn og veiledning, finner lagmannsretten ikke at vilkårene for det er til stede her”.*

Vilkårene for tilsyn etter bl. § 43a var ikke oppfylt og samværet ble satt til å være i besteforeldrenes bolig under tilsyn fra dem.

5.1.2.3 Samværsnekt

I en midlertidig avgjørelse, LB-2014-99118, kom lagmannsretten frem til at samvær skulle nektes mellom far og datter på tre år. Faren hadde tidligere vært anmeldt for drapstrusler mot mor og hadde også besøksforbud. I rettens begrunnelse kommer det frem at slik saken var opplyst burde det ikke være samvær mellom far og barn med bakgrunn i det høye konfliktnivået mellom partene. Det ble uttalt at: *”Det er ikke til barnets beste at det har samvær før det er nærmere utredet hvordan dette kan organiseres uten at barnet blir utsatt for foreldrenes*

konflikt. Lagmannsretten har på det nåværende tidspunkt ikke grunnlag for å fastsette samvær under tilsyn av en offentlig oppnevnt tilsynsperson jf. barneloven § 43a.” Retten begrunner imidlertid ikke hvorfor det ikke var grunnlag for å fastsette samværet med tilsyn etter bl. § 43a. Det ble vist til at korte samvær uansett ville finne sted i forbindelse med den sakkyndige utredning. Retten la stor vekt på at det en midlertidig avgjørelse, og at resultatet sannsynligvis ville bli annerledes etter en nærmere utredning av sakens faktum ved en hovedforhandling. I denne kjennelsen hadde far besøksforbud ovenfor mor, noe som taler sterkt for at samvær skal nektes og ikke fastsettes med tilsyn etter bl. § 43a.

6 Drøftelse av resultatene

6.1 Innledning

I dette kapittelet skal jeg drøfte resultatene jeg har kommet frem til i mine undersøkelser. Jeg skal belyse ulike problemstillinger som har gjort seg gjeldende underveis, herunder valg av tilsynsform sett opp mot lovgiverintensjonen, antall timer og til slutt barneperspektivet.

6.1.1 Samsvarer valg av tilsynsform med lovgivers intensjon?

Det vises til kapittel 3 der det er gitt en fremstilling av det materielle innholdet i bl. § 43a og pkt. 3.4 og 3.5 hvor det ble gitt en fremstilling av støttet tilsyn og beskyttet tilsyn og hvilke situasjoner disse ordningene var ment for i henhold til lov, forskrift og forarbeider. Etter analysen av avgjørelsene i kapittel 5 kan det synes som at det foreligger avvik mellom lovgiverhensikten og oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a i flere av sakene.

I fire av fem saker der retten kom frem til støttet tilsyn var det knyttet mistanke til eller vært anførsler om vold eller seksuelle overgrep. I tre disse av sakene ble vold og risiko for overgrep sannsynliggjort. I den siste av de fem sakene var det knyttet bekymring til fars opptreden, herunder vært ilagt besøksforbud både for mor og barn en rekke ganger.

Det var derimot ingen av avgjørelsene som konkluderte med beskyttet tilsyn som inneholdt det samme. Snarere var det i en av disse avgjørelsene lagt avgjørende vekt på det høye konfliktnivået mellom foreldrene, uten at det forelå noe mistanke/bevis for vold, overgrep, rus eller psykisk sykdom hos samværsforelder.

Undersøkelsen viser at ordningene støttet og beskyttet tilsyn flere ganger ikke har blitt brukt konsekvent i forhold til hva som er lovgivers intensjoner, nemlig at beskyttet tilsyn skal brukes ved fare for vold, overgrep, rus og psykisk sykdom og støttet tilsyn skal brukes der det er snakk om høyt konfliktnivå og kontaktetablering.¹⁶⁹

6.1.1.1 Mulige årsaker

Det kan være flere årsaker til at rettens valg av tilsynsform ikke svarer til lovgiverintensjonen. I det videre skal det gjøres rede for disse.

¹⁶⁹ Prop. 85L (2012-2013) s. 51-55

6.1.1.1.1 Barnets beste

Alle avgjørelser som gjelder barn skal tas med sikte på barnets beste jf. bl. § 48 og BK art. 3. Dette gjelder også valg av tilsynsform etter bl. § 43a. Dommerne skal til enhver tid forholde seg til gjeldende lover, forskrifter og lovforarbeider, men saker angående barn kompliseres ytterligere ved at hensynet til barnets beste alltid skal være et overordnet syn i alle saker som angår dem.

En interessant problemstilling er om hensynet til barnets beste kan overgå lovtekst, uttalelser i forarbeidene og føringer fra lovgiver angående valg av tilsynsordning?

Denne problemstillingen kan gjøre seg gjeldende i saker der dommerne kan oppleve regelverket som firkantet og lite passende for barnets beste. I saker om offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a kan man tenke seg at retten ikke synes løsningene lov og forarbeider gir uttrykk for passer i den konkrete saken. Da kan det argumenteres for at barnets beste må overgå eventuelle uttalelser om valg av tilsynsform og formål i forarbeidene. Ulempen med en slik argumentasjon er at det fører til en manglende forutberegnelighet i rettssystemet og at det kan gå ut over partenes rettssikkerhet. Det er Stortinget som er det lovgivende organ og reglene er utformet på en slik måte at de skal gi best mulig beskyttelse for barnet. Hvor mye åpent skjønn skal retten skal ha i slike saker hvor forarbeidene legger såpass sterke føringer? Fordelen med en slik barnets-beste-argumentasjon er at sakene i mange tilfeller er bedre tilpasset barnets behov og ikke begrenset av et regelverk som ikke passer.

6.1.1.1.2 Overgangsproblemer

Lovbestemmelsen er ganske ny, som nevnt trådte lovendringen i kraft den 1. januar 2014, og har bare vært i bruk i litt over ett år. Det vil si at det ikke er så mange saker om bl. § 43a har vært behandlet i rettssystemet enda. Dommerne må nå forholde seg til en ny todelt tilsynsordning mens den tidligere ordningen la opp til et friere skjønn i forhold til hva formålet med tilsynet skulle være. Overgangsproblemer oppstår som regel i forbindelse med vedtakelse av nye lover. Dette kan forklare hvorfor retten ikke enda bruker tilsynsformene konsekvent.

Ett eksempel på dette finner man i LF-2014-69058. Der kunne det virke som at retten forvekslet barneverntjenesten og Bufetat, og brukte disse to betegnelsene om hverandre når de oppnevnte tilsynsperson med støttet tilsyn etter bl. § 43a. Dette er tydelige eksempler på en feil begrepsbruk som vil gå seg til etter noe i tid i rettssystemet. Ved videre bruk av bl. § 43a vil retten vinne erfaring med bruken av den, og etter hvert også bli mer konsekvente med bruken av tilsynsformene.

6.1.1.1.3 Uklarhet i lovteksten

Et av formålene med den nye bl. § 43a var at det skulle bli tydeligere for domstolen når det skulle være tilsyn og ikke.¹⁷⁰ Før lovendringen var også det tvil om tilsynets art og omfang, samt tilsynsførerens rolle. Verken lovteksten eller forskriftene gir konkret veiledning på hvilke tilfeller de to ulike ordningene skal anvendes. At man må gå inn i forarbeidene for å finne veiledning vil kunne føre til at det ikke kommer tydelig nok frem til domstolen når henholdsvis støttet og beskyttet tilsyn skal brukes. På en annen side ville en lovfesting av hvilke situasjoner ordningene skal brukes til kunne føre lite fleksibilitet for retten der det er tvil om hva som er det beste for barnet.

6.1.1.1.4 Loven løser ikke alle problemer

Videre kan en årsak være at lovtekst og forarbeider ikke kan løse alle tenkelige tvister. For-eldretvister har som nevnt det kjennetegnet at de er kompliserte saker som i stor grad beror på skjønn i en konkret sak. Det er mange hensyn må tas og mange momenter spiller inn i en vurdering av samværsspørsmålet og saker om tilsyn.

Et regelverk som løser alle tenkte problemstillinger blir utopisk. I noen saker er det ikke bare en løsning som er riktig og noen saker er ingen løsninger gode nok. Da kan det være fristende for dommerne å bevege seg utenfor lov og forarbeider i jakt på bedre løsninger for partene.

6.1.1.1.5 Offentlig instans allerede inne i saken

Et annet moment som kan spille inn ved valg av tilsynsordning kan være at en offentlig instans allerede har vært inne i saken. Det at partene og tilsynspersonen er kjent med hverandre kan noen ganger virke betryggende for partene og retten kan vurdere dette som en god løsning. For eksempel kan barneverntjenesten ha deltatt på noen av samværene tidligere som har fungert bra.

Ett eksempel på dette er i saken LE-2014-40988 hvor det ble fastsatt beskyttet tilsyn med mor bare på grunn av at det var høyt konfliktnivå mellom partene. Her hadde barneverntjenesten allerede deltatt under samvær mellom barnet og faren tidligere og det ble uttalt at dette fungerte godt. Det kan synes som at retten la vekt på dette ved valg av tilsynsform her. Her hadde heller ikke partene noen innvendinger mot at samværet skulle være med beskyttet tilsyn.

¹⁷⁰ Høringsnotatet (2013) s. 6

Det vil i noen tilfeller kunne virke rigid at ikke domstolene kan gi pålegg om å bruke denne tilsynspersonen dersom dette ville kunne føre til gode løsninger. På den annen side blir dette en sammenblanding av barneverntjenestens rolle i saken. Dersom barneverntjenesten har deltatt under samvær i kraft av barnevernloven, vil ikke dette være relevant ved oppnevning av offentlig tilsynsperson etter barneloven § 43a. Det er ulike vilkår for hver enkelt av ordningene og det er viktig å skille disse av hensyn til rettssikkerheten til partene som er involvert slik som i denne saken. Det er viktig å huske på at det etter EMK art. 8 skal foretas en proporsjonalitetsvurdering, også ved valg av tilsynsform, av hensynet til familielivet.

6.1.1.1.6 Behovet er annerledes

En siste mulig grunn kan være at behovet for offentlig tilsyn er annerledes enn det den nye loven og forarbeidene legger opp til.

Resultatene fra undersøkelsen i kapittel 4 og 5 tyder på at det utstedes flere pålegg om støttet tilsyn enn det gjør om beskyttet tilsyn (fem mot tre pålegg). Tall fra Bufdir viser at det av Bufetat har iverksatt 44 pålegg om tilsynsperson under støttet tilsyn og 109 oppnevninger etter gammel ordning, som tilsammen er 153 oppnevninger i hele 2014.¹⁷¹ Disse tallene er uten oppnevningene med beskyttet tilsyn. Disse tallene sammenliknet med iverksettelse av totalt 110 oppnevninger etter gammel ordning i 2011¹⁷² kan tyde på at det etter innføringen av todelt tilsynsordning har skjedd en økning i totalt iverksatte pålegg sammenliknet med gammel ordning.

En grunn til dette kan være at antall alvorlige tilsynssaker faktisk har gått opp. Dette vet man ikke.

En annen grunn kan være at det har skjedd en økning i antall pålegg fordi nivådelingen av tilsynsordningen har gjort at vilkårene oppleves som mindre strenge. Dersom sistnevnte grunn er riktig kan dette tyde på at vært et behov for mer fleksible løsninger i disse sakene slik som støttet tilsyn legger opp til. Det at det er flere oppnevninger med støttet tilsyn enn beskyttet tilsyn i undersøkelsen støtter dette.

En mulig grunn til økningen kan være at dette henger sammen med utvidelsen av antall timer fra 16 timer til 32 timer ved støttet tilsyn.

¹⁷¹ Marthe Hagberg, Bufdir (2015)

¹⁷² Prop. 85L (2012-2013) s. 31

6.1.2 Særlig om antall timer

Ordningen har vært kritisert fra ulike hold fordi ikke det er nok timer til rådighet.¹⁷³ Det ble derfor foretatt en utvidelse av antall timer ved innføringen av bl. § 43a. Antall timer har allerede blitt utvidet med det dobbelte, til 32 timer hva gjelder støttet tilsyn, mens det ved beskyttet tilsyn er 16 timer.

Et spørsmål er om valg tilsynsform av hensyn til timetallet noen ganger kan være et legitimt ut fra barnets beste betraktninger?

Ut fra analysen jeg har foretatt kan man se at domstolene noen ganger har problemer med å gi samvær med tilsyn etter § 43a innenfor rammen av timer de har til rådighet, for å kunne gi en varig løsning. Resultatet i noen tilfeller blir at det ikke fastsettes samvær med tilsyn. I begge dommene som konkluderer med samvær uten tilsyn¹⁷⁴ bruker for lite antallet timer som et argument for ikke å oppnevne offentlig tilsynsperson. Dersom samværet fastsettes uten tilsyn fordi det ikke er nok timer til rådighet vil dette være en stor svekkelse av barnets rettssikkerhet.

Dette viser at det kan være en risiko for at timetallet kan spille inn som et hensyn ved oppnevning av offentlig tilsynsperson etter bl. § 43a. Spesielt ved valg av tilsynsform. Det kan tenkes å være et problem at beskyttet tilsyn bare kan fastsettes med 16 timer i året, mens støttet tilsyn har 32 timer i året. En tenkt konsekvens vil kanskje være at advokater eller dommere vil søke å oppnå en løsning med støttet tilsyn, selv om beskyttet tilsyn ville vært en bedre løsning fordi støttet tilsyn muliggjør flere timer. Dermed risikeres det at barnet går glipp av viktig beskyttelse fra tilsynspersoner som har spesialkompetanse, spesielt i saker om vold og overgrep.

I midlertidige avgjørelser kan man tenke seg at domstolene frykter å ”bruke opp” timene de har til disposisjon før hovedforhandling og at avgjørelsen i stor grad blir preget av dette.

I LB-2014-84194 ble det anført av en av partene at hensynet til barnets beste måtte gå foran timekvoten, og at ny kvote måtte begynne ved hovedforhandling. Her uttalte lagmannsretten at hensynet til timetallet kunne være et relevant hensyn ved fastsettelsen av samværets omfang, men at barnets beste var at kvoten ikke ble brukt opp ved midlertidig avgjørelse. Dersom hensynet til timekvoten er et relevant hensyn ved fastsettelsen av samværets omfang og

¹⁷³ NOU 2008: 9 s. 66

¹⁷⁴ LB-2014-76478 og LA-2014-136640

ileggelse av tilsyn kan dette være problematisk. Dette kan føre til at samvær enten nektes og verdifull kontakt med samværsforelder uteblir, eller at samværet må utføres uten tilsyn slik at barnet utsettes for en risiko.

En økning i antall timer vil medføre økte offentlige kostnader. Men burde man øke timetallet dersom det i mange saker fremover vil gå utover barnets behov for beskyttelse? På en side kan man argumentere for at et begrenset antall timer nettopp beskytter barnet mot vold og overgrep, og at dersom begrenset samvær først fastsettes så er det gode grunner til at det nettopp skal være begrenset. På en annen side vil en utvidelse av antall timer muliggjøre mer fleksible løsninger, spesielt i mellomsjiktet midlertidig avgjørelse og dom.

6.1.3 Barneperspektivet

Selv om vilkåret om ”barnets behov” har blitt lagt til i bl. § 43a kan det synes som at det er flere tilfeller hvor barneperspektivet ikke har blitt nevneverdig styrket i vurderingen om oppnevning av tilsynsperson etter bl. § 43a.

Et av momentene for å kunne danne seg et bilde av barnets behov er barnets mening. Det vises til lovendringen i bl. § 31 om at barn også under syv år som er i stand til å danne seg egne synspunkter skal få informasjon og anledning til å si sin mening. Retten skal i følge forarbeidene gjøre en konkret vurdering av barnets behov ”her og nå”.

I fem av 12 saker var barna klart for små til å bli hørt. Av de resterende syv sakene ble barn i aldersgruppen fem til 12 år hørt direkte om samværsspørsmålet i fire av dem. I en av disse avgjørelsene ble barnet på åtte år hørt, men ikke barnet på seks år. Det var imidlertid i bare i en av avgjørelsene, i LB-2014-170582, hvor det fremkommer at barnet ble hørt i relasjon til om det skulle være noen til stede under samværet eller ikke. Han var syv år. I de resterende tre avgjørelsene som alle konkluderte med støttet tilsyn ble ikke barna på fem, fem og et halvt og åtte år hørt. To av disse var dommer.

Selv om barn over syv år blir hørt i flesteparten av sakene, viser undersøkelsen at barnets behov/mening ikke får stor nok plass i begrunnelsen for om det skal være offentlig tilsyn i disse sakene, slik som lovforarbeidene la opp til.¹⁷⁵

¹⁷⁵ Prop. 85L (2012-2013) s. 48

6.2 Avslutning

Formålet med oppgaven har dels vært å redegjøre for de materielle vilkårene i bl. § 43a, og dels å belyse ut hvordan vilkårene blir vurdert i rettspraksis.

Som en oppsummering har redegjørelsen for de materielle vilkårene i bl. § 43a vist at adgangen for retten til å oppnevne offentlig tilsynsperson er ment å være snever.¹⁷⁶ Forarbeidene legger opp til en lavere terskel for retten til å kunne nekte samvær, også med tilsyn, dersom det foreligger risiko for vold eller overgrep.¹⁷⁷ En todelt tilsynsordning skulle styrke barneperspektivet, og gjør at retten i større grad må ta stilling til formålet med tilsynet sett opp mot barnets behov ”her og nå” for enten støtte eller beskyttelse.¹⁷⁸

Undersøkelsen har vist at oppnevninger etter bl. § 43a i flere avgjørelser har skjedd i strid med lovgiverintensjonen. Dette kan ha flere mulige årsaker, blant annet oppstartsproblemer som kan gå seg til etter noe tid rettssystemet når domstolene vinner mer erfaring med ordningen. Et alternativ vil kunne være en tydeligere presisering av regelverket til domstolen i form av rundskriv. Dersom man ser at slike problemer vedvarer over tid kan dette tyde på at ordningen kanskje ikke fungerer etter sin hensikt og at behovet for offentlig tilsyn i samværsaker er annerledes enn det som var lovgivers intensjon.

Etter mitt syn er en todelt tilsynsordning hvor formålet med tilsynet skal bestemme tilsynsformen en god ordning, som sannsynligvis vil gjøre seg bedre etter noe tid i rettssystemet. Svakheten med reglene er at det etter undersøkelsen kan synes å være et problem med timekvoten. Hvordan dette skal løses står uklart. Rettens adgang til å oppnevne offentlig tilsynsperson i samværsaker etter bl. § 43a er uansett en viktig ordning som klart bidrar til å styrke barns beskyttelse mot vold, overgrep eller annen omsorgssvikt i foreldretvister.

¹⁷⁶ Prop. 85L (2012-2013) s. 53

¹⁷⁷ Prop. 85L (2012-2013) s. 42-46

¹⁷⁸ Prop. 85L (2012-2013) s. 49

7 Litteraturliste

Lovgivning

Lover:

- 1814 Kongeriket Norges Grunnlov av 17. mai 1814 (Grunnloven)
- 1915 Lov om domstolene av 13. august 1915 nr. 5 (Domstolloven)
- 1981 Lov om barn og foreldre av 8. april 1981 nr. 7 (Barneloven)
- 1991 Lov om ekteskap av 4. juli 1991 nr. 47 (Ekteskapsloven)
- 1992 Lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100 (Barnevernloven)
- 1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett av 21. mai 1999 nr. 30 (Menneskerettighetsloven)
- 2005 Lov om mekling og rettergang i sivile tvister av 17. juni 2005 nr. 90. (Tvisteloven)

Forskrifter:

- 2013 Forskrift om samvær med tilsyn etter barnelova av 19. desember 2013

Internasjonal rett:

- 1950 Europarådets konvensjon om beskyttelse av menneskerettighetene og de grunnleggende friheter av 4. november 1950 (EMK)
- 1989 De forente nasjoners internasjonale konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (Barnekonvensjonen)

Forarbeider

Ot.prp. nr. 56 (1996-1997): Om lov om endringer i lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova)

Ot.prp. nr. 103 (2004-2005): Om lov om endringer i barnelova mv. (Omfang av samvær, styrking av meklingsordningen, tiltak for å beskytte barn mot overgrep, foreldreansvar etter dødsfall, tilbakebetaling av barnebidrag mv.)

NOU 2008:9 Med barnet i fokus: en gjennomgang av barnelovens regler om foreldreansvar bosted og samvær.

Prop. 85L (2012-2013): Endringer i barnelova (Barneperspektivet i foreldretvister)

Rettspraksis

Høyesterett

Rt. 2015 s. 93

Rt. 2010 s. 216

Rt. 2007 s. 967

Rt. 1998 s. 749

Rt. 1996 s. 888

Rt. 1995 s. 1152

Rt 1983 s. 897

Lagmannsretten

LF-2014-69058

LB-2014-170582

LB-2014-159862

LF-2014-135860

LB-2015-41729

LB-2014-84194

LB-2014-116390

LE-2014-40988

LB-2014-76478

LA-2014-136640

LG-2015-3733

LB-2014-99118

Juridisk litteratur

- Backer, Inge Lorange (2008): *Barneloven. Kommentarutgave*, 2. Utg., Oslo Universitetsforlaget.
- Bendiksen, Lena og Trude Haugli (2014): *Sentrale emner i barneretten*, 1. Utg., Oslo Universitetsforlaget.
- Eckhoff, Thorstein (2001): *Rettskildelære*, 5. Utg. ved Jan Helgesen, Oslo Universitetsforlaget.
- Haugli, Trude og Grethe Nordhelle (2014): *Sikker i sin sak? Om barn, sakkyndighet og rettsikkerhet. I Lov og Rett 02/2014*, Universitetsforlaget, s. 89-108,
- Haugli, Trude (2013): "Samvær med tilsyn" i *Velferd og rettferd; Festskrift til Asbjørn Kjønsstad 70 år*, Gyldendal Juridisk, s. 255-272.
- Haugli, Trude (2002): "Det mangfoldige barnets beste" i *Bonus Pater Familias: Festskrift til Peter Lødrup 70 år*, Kirsti Strøm Bull, Viggo Hagstrøm og Steinar Tjomsland (red.), Gyldendal Akademisk, s. 313-326
- Sandberg, Kirsten, Høstmælingen og Kjørholt (2012): *Barnekonvensjonen: Barns rettigheter i Norge*. 2. utg., Oslo Universitetsforlaget.
- Skjørten, Kristin (2010): *Barns meninger om samvær. I Kjørholt, Anne Trine, Barn som samfunnsborgere – til barnets beste?* Universitetsforlaget, kap. 5 s. 89-110.
- Smith, Lucy og Peter Lødrup (2006): *Barn og foreldre: Forholdet mellom barn og foreldre etter barneloven av 1981 med senere endringer*, 7 utg., Oslo Gyldendal Akademisk.

Andre offentlige dokumenter

Barne- og Likestillingsdepartementet (2008): *Informasjonshefte Q-1144: Barnefordelingssaker der det er påstander om vold: Psykologfaglig informasjon til dommere, advokater og sakkyndige.*

(https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/veiledning-og-brosjyrer/2008/info_barnefordsaker_paastand_om_vold.pdf)

Ødegaard, Lil Veronica A. (2009): *Masteroppgave: Bruk av sakkyndige i barnefordelingssaker: Har de sakkyndige overtatt domstolens rolle?*

(<https://www.duo.uio.no/handle/10852/22249?show=full>)

Folkehelseinstituttet (2011): *Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk: Omfang og konsekvenser.* (<http://www.fhi.no/dokumenter/Od04decc0b.pdf>)

Barne-, Likestillings og Inkluderingsdepartementet (2013): *Høringsnotat: Forslag til endringer i barneloven – Samvær under tilsyn av offentlig oppnevnt tilsynsperson m.m.* (https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/forslag_endringer_barneloven_pdf.pdf)

Barne- Likestillings og Inkluderingsdepartementet (2014): *Veileder Q-1220B: Samvær med tilsyn etter § 43a.* (<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/veileder1220.pdf>)

Artikler

Strand, Vibeke Blaker (2015): *Ikke kun en Grunnlov på papiret, barns menneskerettigheter er styrket.* Artikkel i Morgenbladet, 20. februar 2015:

(http://beta.morgenbladet.no/debatt/2015/ikke_kun_en_grunnlov_pa_papiret_barns_menneskerettigheter_er_styrket#.VS0880uRmAB)

Tverberg, Arne (2014): *Ny vår for menneskerettighetene i Grunnloven?* Artikkel fra 12. juni 2014, tilgjengelig på Lovdata. (Hentet 23. april 2015.)

Skriftlige meddelelser

Marthe Hagberg i Bufdir, e-post av 16. mars 2015

Nettsider

Statistisk sentralbyrå (2015): Barn under 18 år som opplevde skilsmisse/separasjon i 2013.

<https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem.asp?KortNavnWeb=ekteskap&CMSSubjectArea=befolkning> (Hentet 18. april 2015)

Statistisk Sentralbyrå (2015): Barn som bor med bare en forelder, per. 1. januar 2014.

<http://www.ssb.no/befolkning/statistikker/familie> (Hentet 18. april 2015)

Domstoladministrasjonen (2015): Antall saker etter barneloven fra 2010-2014.

<http://www.domstol.no/proxo.club/upload/DA/Internett/da.no/Statistikk/Statistikk%202014/Saker%20etter%20barneloven%202010-2015.pdf> (Hentet 18. april 2015)

Bufdir (2015): Om Bufdir og Bufetat.

http://www.bufdir.no/Om_oss/ (Hentet 24. april 2015)